

NEMZETI

MAGAZIN

24/04

2023/24-es évad

XI/8. szám

MÁJUSI

ELŐADÁS-

ÉS PROGRAM-

AJÁNLÓVAL

11. MITEM

Párbeszéd a világgal

HAT ÉVTIZED

Szigligeti és Paulay – a Nemzeti aranykora

PREMIEREK

King Lear Show • Az öngyilkos

NYITÓKÉP

EGYEDI ÉS EGYETEMES

„A művészet, a jó művészet a maga csodálatos eszközeivel képes vegyíteni az egyedit az egyetemessel. Engedi, hogy megértsük, mi az, ami különbözik tőlünk – mondhatni idegen – azzal, hogy univerzálisnak mutatja. Így a művészet képes áttörni a nyelv, a földrajz, az országok határait” – fogalmazott a színházi világnap alkalmából Jon Fosse író, és szavai egybecsengenek a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM törekvéseivel. *(Összeállítás a fesztiválról a 24. oldaltól.)*

„A cinizmus tulajdonképpen annyit tesz, hogy kikapcsoljuk a lelkiismeretünket. Ebben a pillanatban én döntöttem el, mi a jó és mi a rossz. Az emberek az önérvényesítésük során gyakorlatilag minden eszközt elfogadhatónak tartanak. A siker érdekében mindent szabad. . .” – fogalmaz a *King Lear Show* rendezője, Valerij Fokin, aki a mába helyezte Shakespeare művét. A kérdés: ki lehet ma Lear, és miben áll az ő hatalma? *(Premier-összeállítás a 6. oldaltól.)*

„Hol vaskos, hol finom humorral arról a keserédes életérzésről szól *Az öngyilkos* című fekete komédia, hogy minden kilátástalanság ellenére élni kell. Az Erdman által megrajzolt világ nagyon összecseng a beregszászi társulat jelenlegi helyzetével. Az orosz-ukrán háború miatt el kellett jönniük otthonról, ebben az átmeneti helyzetben kell megtalálniuk a túlélés módozatait – mondja ifj. Vidnyánszky Attila, aki először rendezi a beregszászi művészeket. *(Premier-összeállítás a 18. oldaltól.)*

A 210 éve született Szigligeti Ede és a 130 éve elhunyt Paulay Ede évtizedeken át voltak a Nemzeti Színház meghatározó alkotói és vezetői. A régmúlt nagy újtóra emlékezünk. *(Színház-történeti írásunk a 44. oldaltól.)*

Ha kíváncsiak a magazin „saját” kritikusainak véleményére az *István király* című előadásról, olvassák Nézőpontok rovatunkat *(34. oldal)*. Ha pedig meg akarják tudni, miként „ácsol” magának színpadot egy író, akkor Nagy Koppány Zsolt tárcanovelláját ajánljuk a figyelmükbe *(50. oldal)*.

Kedves Nézőink, várjuk Önöket előadásainkon, és addig is, amíg a színházban köszönhetjük Önöket: jó olvasást!

Jelenet a MITEM-en bemutatott *Godot-ra várva* előadásból
(rendező Theodórosz Terzopulosz) | fotó: Eöri Szabó Zsolt

8

Lear King Show

A mi Learünk – mint amolyan diktátor – mindig is arra törekedett, hogy kíméletlenül leszámoljon a vetélytársaival, csak hogy ő nem háborúkon, területek megszerzésén, hanem a médián keresztül próbálja uralni az egész világot. Meg van győződve arról, hogy erre rendeltetett... (Valerij Fokin)

12

Premierportré

Egy színésznek mindent tudnia kell. Ebben a szellemiségben nőttünk fel, az persze más kérdés, hogy erre képesek vagyunk-e. Árnyaltabban fogalmazva: a színész dolga, hogy törekedjen a rendező megértésére, és abból fogalmazza meg a saját szerepét. (Schnell Ádám)

20

Az öngyilkos

Hol vaskos, hol finom humorral arról a keserű életézésről szól Az öngyilkos című fekete komédia, hogy minden kálvária ellenére: élni kell! Azt szeretném, ha az előadás örömszínház lenne, ami a beregszásziak életének abszurd, groteszk és rémisztő valóságát is megérinteti... (Ifj. Vidnyánszky Attila)

44

Korszakos „mindenesek”

A Nemzeti két jeles direktora, Szigligeti Ede és Paulay Ede együtt és egymás után 1837 és 1894 között hat évtizeden át voltak egyre meghatározóbb alakjai nemzeti színházunknak. A 210 éve született Szigligeti, valamint a 130 éve elhunyt Paulay pályáját rajzolja meg Sirató Ildikó színháztörténész.

NEMZETI magazin – a Nemzeti Színház ingyenes időszaki kiadványa • 2024. április • XI. évfolyam 8. szám |

Főszerkesztő: Kornya István • **A szerkesztő munkatársa:** Görömbölyi László • **Fotó:** Eöri Szabó Zsolt • **Korrektúra:** Lukácsy György

| **Kiadó:** Nemzeti Színház Nonprofit Zrt. • **Felelős kiadó:** Vidnyánszky Attila vezérigazgató • **Médiaajánlat:** 30/508-4711 | **Nyomdai**

előkészítés: Inform-Line Stúdió Bt. | **Nyomás:** CREW Kft. | **Megjelenik** 6000 példányban | **Lapzárta:** 2024. április 18.

44

26

Címlapon:

Söptei Andrea és Rátóti Zoltán
az István király című előadásban
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

JEGYVÁSÁRLÁS

Jegypénztár a Nemzeti Színházban

1095 Budapest, Bajor Gizi park 1.

telefon: +36 1 476-6868

e-mail:

jegy@nemzetisinhaz.hu

szervezes@nemzetisinhaz.hu

Nyitvatartás:

H–P: 10–18 óra | Szo–V: 12–18 óra, illetve az
előadások kezdetéig.

www.nemzetisinhaz.hu/jegyinformacio

PREMIER • KING LEAR SHOW

7 Kirill Fokin: Szent show-műsor

8 Példázat a hatalomról – Valerij Fokin

10 A Lear Corporation – a Shakespeare-átirat alakjai

PREMIERPORTRÉ

12 A kétszer kettő a színpadon is öt? – Schnell Ádám

PREMIER • AZ ÖNGYILKOS

19 Betiltott komédia – Nyikolaj Erdman és Az öngyilkos

20 Ikarusz-verzió – ifj. Vidnyánszky Attila

22 Próba közben

MITEM

24 Párbeszédben a világgal

26 „A művészet reményt ad” – Efrat Ben-Tzur

28 Felebarátodat, mint önmagadat – Osztoivits Ágnes az Anna Karenináról

30 A jövő művészete – Juan Mayorga

A SZÍNHÁZI VILÁGNAP ÜZENETE

32 Jon Fosse: A művészet béke

NÉZŐPONTOK • ISTVÁN KIRÁLY

34 Osztoivits Ágnes: Hit és hagyomány

34 Nick Thorpe: Sodró lendület

ELŐADÁS-AJÁNLÓK

36 Én így látom – Tompa Miklós mesél • A kőszívű ember fiai •
Kivilágos kivirradtig • Nem élhetnek muzsikászó nélkül

SZÜLETÉSNAP

40 Sűrített idő, sűrített létezés – Rubold Ödön

SZIGLIGETI 210 • PAULAY 130

44 Sirató Ildikó: Korszakos „mindenesek” – Szigligeti Ede és Paulay
Ede évtizedei a Nemzeti Színházban

IN MEMORIAM

49 „Színészrendező” – Iglódi István 80

SZÍNHÁZNOVELLA

50 Nagy Koppány Zsolt: A színpadi író

52 A NEMZETI HÍREI

54 PROGRAMAJÁNLÓ

56 MÁJUSI MŰSOR

PREMIER • KING LEAR SHOW

Kirill Fokin

King Lear Show

való világ két részben – Shakespeare Lear király című műve nyomán

Lear, a Lear Corporation elnöke – SCHNELL ÁDÁM | Goneril, Lear leánya – SÖPTEI ANDREA | Regan, Lear leánya – TÓTH AUGUSZTA | Cordelia, Lear leánya – POLYÁK ANITA e. h. | Kent, műsorvezető – SZILÁGYI ÁGOTA | Gloster, műsorvezető – SZARVAS JÓZSEF | Edmund, Gloster törvénytelen fia – BERETTYÁN SÁNDOR | Edgar, Gloster fia – JUHÁSZ PÉTER e. h. | Asszisztens, Orvos, Hajléktalan – KOVÁCS S. JÓZSEF, valamint: BOGNÁR BENCE e. h., KERÉK BENJÁMIN e. h., KRAUTER DÁVID e. h., WINKLER TAMÁS e. h.

Díszlet, jelmez: Alekszej Tregubov // Koreográfus: Igor Kacsajev // Fordító, dramaturg: Kozma András // Videótervező: Bognár Ibolya // Zene: Gulyás Szabó Gábor // Sógó: Sütő Anikó // Ügyelő: Lencsés István, Dobos Gábor // Rendezőasszisztens: Trimmel Ákos

Rendező: VALERIJ FOKIN

PREMIER: 2024. május 10.

További előadások: május 11., 12., 27. – 19 óra

Nagyszínpad

Schnell Ádám

Moszkvában született 1995-ben. A Moszkvai Állami Egyetem történelem szakán végzett, és politikatudományból doktorált. *Tézis* című első novelláskötete 2012-ben jelent meg, amit egy sor további könyv követett: *Tűz*, *Napsugarak a horizonton túl*, *Lenro Avelz élete*, illetve a *Lenro Avelz halála*. Könyvei nagy feltűnést keltettek, jelölést kaptak az Arkagyij és Borisz Sztrugackij irodalmi díjra, valamint az „Interpresscon” díjra, két kötetből álló *Lenro Avelz*-regényfolyama pedig felkerült az „Új horizontok” irodalmi díj toplistájára.

Drámaíróként és dramaturgként színpadi művé dolgozta át *Tűz* című elbeszélését, amit *Ma.2016* címmel apja, Valerij Fokin rendezett meg a szentpétervári Alekszandrinszkij Színházban, majd ennek motívumait felhasználva forgatókönyvet írt a *Petropolis* címmel forgatott nagyjátékfilmhez, amiben kreatív producerként is közreműködött (rendező: Valerij Fokin). Színpadi műveit a szentpétervári Alekszandrinszkij Színház és a Kaunasi Nemzeti Drámai Színház játszotta. A *REX* című darabját tavaly mutatta be a budapesti Nemzeti Színház.

Szent show-műsor

Egy mai Lear – Mi ma a hatalom?

A *King Lear Show* inspirációjául szolgáló eredeti művében Shakespeare egy igen erőteljes provokációt fogalmazott meg. A középkorban a király szent alaknak számított. Az uralkodók vétkeztek, ármánykodhattak, harcolhattak a hatalomért – de „szent lényeknek” tekintették őket, akiknek hatalma Istentől ered.

Shakespeare Lear király viszon lerombolja ezt a mítoszt.

A király lemond a koronáról, és hirtelen kiderül, hogy korona nélkül már senkinek sincs rá szüksége. Csak egy gyámoltalan öregember, aki megőrül – tegnap még világháborúhoz és tömeges leszámolóhoz vezethetett volna az örölte, de most? Talán csak a számkivetett bolondok nevetnek majd rajta és az eszméin.

Amikor felmerült az az ötlet, hogy készítsük el a *Lear király* modern változatát, elgondolkodtam azon, hogy vajon ma mi lehet olyan szent, mint annak idején a király hatalma? Learból elnököt vagy diktátort csinálni – nem lett volna pontos analógia. Kit lepne meg ma, hogy egy leköszönő elnök elveszíti a hatalmát? Vagy egy diktátor helyzete, aki bukása után nevetség tárgyává válik?

Az igazi új hatalom ma az információs térben található. A „rég” média már nem tudja felvenni a versenyt az „új” közösségi médiával.

Egyre több és több tartalom árasztja el a világot, és ezek terjedési sebessége egyre gyorsabb. Az győz, aki éleesebben, gyorsabban, hangosabban beszél – mert ő határozza meg az adott nap valóságát. Még ha nem is értünk vele egyet, *akkor is* az ő gondolataira támaszkodunk, nem a sajátunkra. A hírműsorok egyre inkább hasonlítanak a valóságshow-kra. Még a háború is

csupán véres sportmérkőzésnek tűnik a hírfolyamok szemüvegén keresztül, ahol az a lényeg, hogy válasszunk magunknak egy oldalt, aztán szurkoljunk a „sajátaink” győzelmének – és ne is merjünk gondolni arra, hogy talán létezhetnek alternatívák, és hogy a háborúra esetleg *egyáltalán* nincs is szükség!

A valóságshow-k kiáradnak az okostelefonokból: és most már az életünket és a valóságról alkotott képünket is az ő műsoraik alakítják. Az igazi királyok manapság az effajta szent hatalom hordozói – az új média tulajdonosai és ideológusai... de hiszen már Shakespeare is világosan megfogalmazta, hogy Lear egy régi király, nem az új hatalom birtokosa. Mint egy nyugdíjas „dinoszaurusz”, csupán megfigyelője a most zajló forradalomnak, de már nem vesz részt benne.

Az ő forradalmi a múlthoz tartoznak.

Tehát Lear király ma nem Mark Zuckerberg vagy Elon Musk, hanem Rupert Murdoch. Az elmék ura, egy figura a régi időkből, amikor elnökök és diktátorok könyörögtek hozzá, hogy a tévécsatornái és újságjai őket támogassák, interjút készítsenek velük, és tartózkodjanak a kritikától. Úgy tartja, hogy a formális hatalom nem jelent semmit. Így gondolkodnak a rajongók tömegei is, akik nem tudnak (és nem is akarnak tudni) a PR-menedzserek és producerek seregéről, akik nap mint nap formálják bálványaik arculatát.

Száma a hatalom elvesztése – a show feletti irányítás elvesztését jelenti.

Hiszen bármely színésznek, még a legzseniálisabb színésznek is szüksége van arra, hogy a rendező ráirányítsa a kamerát. És hogy a világosító beállítsa a fényeket.

KIRILL FOKIN

Példázat a hatalomról

Valerij Fokin rendező

A King Lear Show egy olyan reality, amelyben az a legmagányosabb, akit a legtöbben néznek. A királyságból egy nagyvállalat lett, az uralkodóból annak mindenható vezetője. Shakespeare Lear királyának különleges feldolgozását állítja színre Valerij Fokin orosz rendező, a szentpétervári Alekszandrinszkij Színház vezetője.

A Nemzeti Színház a Lear királyt tűzte műsorra, de ehelyett a King Lear Show-t mutatja be. Mi a kettő közötti különbség?

– Minden színház a jelen kérdéseit próbálja megfogalmazni, nincs ebben semmi rendkívüli a mi esetünkben sem. Az adaptáció írójával, Kirill Fokinnal azon kezdtünk el gondolkodni, vajon mi teszi igazán aktuálissá Shakespeare példázatát. Mert hogy az eredeti történet magva örökérvényű, a hatalom átadásának dilemmáját mutatja be. Az örökségért folytatott hízeltési versenyben a három lány örületbe kergeti apját, a királyt, Leart. Miközben mi még a neveiket is megtartottuk, vagyis a lányok nálunk is Goneril, Regan és Cordelia néven szerepelnek, az előadás közegét megváltoztattuk, hogy átélhetőbbé tesszük a történet mélyén meghúzódó példázatot a mai nézők számára. Korunk a féktelen ambíciók és a totális cinizmus csapdájába esett, és ez mindenképpen jobban felismerhetővé válik, ha a dráma idejét a jelenbe tesszük.

Mit jelent a cinizmus?

– A cinizmus nem egyszerűen képmutatás, hanem annál szélesebb körű fogalom. Dosztojevszkijre utalva: a cinizmus az az állapot, amikor elhisszük, hogy minden lehetséges. A lelkiismeret tudna határt szabni a hatalomvágyunknak, a cinizmus tulajdonképpen annyit tesz, hogy kikapcsoljuk a lelkiismeretünket. Ebben a pillanatban én döntöm el, mi a jó és mi a rossz. Olyan mértékben eluralkodott a mai korszakban a cinizmus, hogy már szinte észre sem vesszük. Az emberek az önérvényesítésük során gyakorlatilag minden eszközt elfogadhatónak tartanak. A siker érdekében mindent szabad. És ebben az a szomorú, hogy mintha már túlléptünk volna azon a ponton, amikor önkritikával visszafordíthatók lennének a dolgok. Ezt a korszakot nem tudtuk volna a brit királyi udvar közegében kellően kidolgozni, ezért azon kezdtünk el gondolkodni, vajon ma kik a legnagyobb hatalommal rendelkező vezetők. A mé-

„A cinizmus tulajdonképpen annyit tesz, hogy kikapcsoljuk a lelkiismeretünket. Ebben a pillanatban én döntöttem el, mi a jó és mi a rossz. Olyan mértékben eluralkodott a mai korszakban a cinizmus, hogy már szinte észre sem vesszük. Az emberek az önérvényesítésük során gyakorlatilag minden eszközt elfogadhatónak tartanak. A siker érdekében mindent szabad.

diacézárokat, mint amilyen az amerikai-ausztrál mágnás, Rupert Murdoch is, talán nagyobb befolyással rendelkeznek, mint a formális közhatalmat birtokló vezetők, ezért lett nálunk a királyból a Lear Corporation elnöke.

Mit őriz meg az alaphelyzeten kívül a *King Lear Show* az eredeti műből?

– Sok idézet és szövegrészlet hangzik el a Shakespeare-műből, de mivel Kirill Fokin mai nyelven írta meg a *King Lear Show*-t, ezeknek az idézeteknek sajátos drámai helyeket kerestünk. Az öröklet pillanataiban Lear Shakespeare nyelvén szólal meg. Sőt a megőrlés folyamatát erős színpadi gesztusokkal érzékeltetjük, a színészi játék is megváltozik: egy régies, patetikus, teátrális magatartást vesznek fel a szereplők. Emellett a szél, a vihar, a villámlás olyan régi színpadi effektusok, amelyek szintén egy másfajta megszólalási módot idéznek. A King Lear Corporation teljhatalmú ura a jelenből egy letűnt világ alakjává válik.

Előző nemzeti színházi rendezése, a *REX* is egy dermesztő magányba jutott uralkodót mutat be, aki egyetlen államba egyesítette az emberiséget, és szembesülnie kell azzal, hogy az áhított nagy béke helyett katasztrófába vezette a világot. Mi vonzza ezekben a sorsokban?

– Számomra a főszereplő mindig egy tanulmányozásra méltó teremtmény, akivel kapcsolatban az érdekel a legjobban, hogyan jutott el idáig, milyen módon került ebbe a helyzetbe,

és mi történik vele ezután. Shakespeare Learje sem klasszikus hős, hiszen nem egy kedves, öreg ember, hanem az egész életét a hatalom megszerzésének és megtartásának szentelte. A három lány is intrikus, ármánykodó személyiség, és ilyen értelemben hasonlítanak az apjukra, és ugyanazt folytatják, amit Lear egész életében művelt. A mi Learünk – mint amilyen diktátor – mindig is arra törekedett, hogy kíméletlenül leszámoljon a vetélytársaival, csak hogy ő nem háborúkon, területek megszerzésén, hanem a médián keresztül próbálja uralni az egész világot. Meg van győződve arról, hogy erre rendeltetett, de miközben végigmegy ezen az úton, egyszer csak szembesül azzal, hogy vereséget szenved, mert őt magát is félreállítják – ráadásul a saját gyermekei. Nem érti, mindez hogyan fordulhatott elő. A mi előadásunkban Lear magányát és megőrlését egy valóságshow keretein belül közvetítik, vagyis tömegek szórakoznak azon, ahogyan Lear összeomlik. A saját fontossága tudatában leélt élete végén rácszmél, hogy valójában egy senki, akire senkinek sincs szüksége. Amikor erre rájön, a *REX* főszereplőjéhez hasonlóan ki akar lépni az életből, de nem engedik neki: kiderül, hogy Lear pisztolya is pusztán kellék, nem valódi. Lear rádöbben, hogy a saját csapdájába sétált bele, s körülötte minden csupa hazugság. A Lear leépülését bemutató realityműsor minden nézettséget felülmúl, vagyis sikernek számít, de Lear beleőrül a tudatba, hogy már nem tudja, hol az igazság, és mi a valóság.

Mitől aktuális ez a felvetés?

– Ha manapság próbálunk tájékozódni, gyakorlatilag mindig kétféle, egymásnak teljesen ellentmondó narratívát fogunk találni. A propaganda elmosza az igazság és hazugság közötti határvonalat. Korunk tele van hatalmas krízisekkel, de ahelyett, hogy tisztán látnánk a körülöttünk zajló folyamatokat, demagóg eszközökkel ezt szinte lehetetlenné teszik a számunkra.

Shakespeare *Lear királya*, Gabriel García Márquez *A pátriárka alkonya* című regényének főszereplője vagy a *Keresztapa* című moziklasszikus maffiózója – három, nagy hatalommal rendelkező ember, akik minden bűnük ellenére kiváltják az együttérzésünket. Hogyan lehetséges ez?

– Lear is csak egy ember. A hatalomvágy mindannyiunkban benne van, legfeljebb a mértéke tér el Learétől. Ezért elkerülhetetlen, hogy meg ne sajnáljuk őt.

LUKÁCSY GYÖRGY

A Lear Corporation

Arra kértük a King Lear Show szerzőjét, Krill Fokint, mutassa be röviden az ő Lear-világának, ennek a családi nagyvállalatnak a főbb karaktereit. Kik ők, mit akarnak és mit cselekszenek? Portrék egy valóságos előadás fiktív alakjairól.

LEAR

Egy multinacionális médiabirodalom, a „Lear Corporation” alapítója, elnöke és tulajdonosa. Újságokat, tévécsatornákat, weboldalakat, hírműsorokat és okostelefonos alkalmazásokat birtokol.

Emberök milliárdjai veszik igénybe szolgáltatásait anélkül, hogy elgondolkoznának rajta – egész életük bizonyos értelemben öneki van alárendelve. Hiszen ha Lear úgy akarja, híreket ad a háborúról, hogy felemésszen minket a depresszió és a szorongás. Ha pedig úgy akarja, szórakoztató tévésorozatokot fogunk nézni, és élvezzük az életet, még akkor is, ha a szomszéd városban éhen halnak az emberek.

A pénz már régóta nem érdekli őt. Csak a hatalom – nem csupán az elmék, hanem a világ, az emberek érzései és vágyai fölött – nos, ez az, amit igazán élvez.

És ez az, amit nem akar elveszíteni.

GONERIL ÉS REGAN

Lear idősebb lányai – akik példás tanítványai apjuknak. Goneril a családi vállalat pénzügyeivel és stratégiai fejlesztésével foglalkozik, míg Regan a tartalomért, vagyis a szórakoztató műsorok gyártásáért felel. Különböző személyiségük és érdeklődési körük, illetve az előbbi rideg elszántsága és az utóbbi kreatív szenvedélye ellenére a nővérek két dologban nagyon is hasonlítanak egymásra.

Először is rendkívüli módon tisztelik az apjukat, és olyanok szeretnének lenni, mint ő – és úgy szeretnének uralkodni a világon, ahogyan ő uralkodott egykor, még ha kissé más módszerekkel is (hiszen az apjuk már öreg, és ők mégiscsak jobban tudják, mire van *most szükség*).

Másodsorban még apjuknál is jobban szeretik a hatalmat: természetesnek veszik, mert egész életüket e hatalomban éltek meg. És ezért olyan fogékonyak a hatalom apályára és dagályára.

Tehetségük, intelligenciájuk és ravaszságuk ellenére, valójában *túlsgósan* is hasonlítanak az apjukra. És ez teszi őket sebezhetővé.

CORDELIA

Amint az gyakran előfordul, a látszólag az apjára legkevésbé hasonlító és ellene lázadó lány valójában – szellemiségét tekintve – apjának igazi követője. Cordelia – a cinikus idealista – jól tudja, hogy a világ irányításának régi módszere ma már nem aktuális. Nővérei olyan részletkérdéseken vitatkoznak, hogy több tévésorozatot készítsenek-e vagy vásároljanak több rádióállomást – de mindez már idejétmúlt problémakör.

A világ *túlsgósan* megváltozott: és az igazi hatalom ma az ikonikus bálványokban, a szimbólumokban, az új *szent szörnyetegekben* rejlik – azokban, akiknek a hangját az emberek meghallják és akikben hisznek, mert lelki rokonságot éreznek velük. Az újfajta ösztönesség – bármilyen örült ötleteid is legyenek, biztosítja számodra a rajongók és csodálók tömegeit. És ha milliók félelméről beszélsz – akkor milliárdnyi ember fog hallgatni rád.

Cordelia úgy véli, hogy az embereknek hiányoznak a legendák. Elegük van már az unott gazdagokból, akik ott üldögélnek Davosban és vásárolgatják az unalmas jachtaikat. A holnap vezetői azok a szuperhősök, akik szembe mennek az árral, akik a régi gazdagok ellen fordulnak.

Már nincs igény a zakós, nyakkendőös bácsikra, hanem egy fiatal nőre van szükség, aki megmenti tőlük a világot! – gondolja Cordelia. És örömmel vállalja, hogy kielégítse ezt az igényt.

EDMUND ÉS EDGAR

A neves tévés műsorvezető, Gloster fiai különböző úton járnak.

A törvénytelenül született Edmundot apja sohasem ismerte el igazán – bár pártfogolta, és még munkát is szerzett neki a Lear Corporationnál, de csak világosítóként.

Edmund, aki haraggal és nehezettel viszonyul mind apja, mind az igazságtalan világrenddel szemben, rájön, hogy ebben az életben csak saját magára számíthat. Másokat megvilágítva és a reflektorok árnyékában megbújva lassan, de biztosan megtanulta az intrika művészetét, hogy egy napon (és lehetőleg hirtelen) felfedje magát a világ előtt, és megmutassa, hogy senkinek sincs joga kinevetni a világosítókat.

Gloster kedvenc fia, Edgar viszont szeretetben és gazdagságban nőtt fel. Ahogy idősebb lett, és egyre többet tudott meg a világról, féltéstvérehez hasonlóan Edgart is megdöbbenette a világ igazságtalansága. Ám ellentétben Edmunddal, aki áldozatnak érezte magát, Edgar kívülről szemlélte a világban zajló szerencsétlenségeket. Így aztán elhatározta, hogy ő lesz annak megmentője. Feladva a nagyvárosi élet nyugodt és jól fizető karrierjét, Edgar haditudósítónak áll a háborús fronton. Visszatérve azt reméli, hogy Cordeliával, a hozzá hasonló idealista nővel összefogva jobba tudják tenni a Corporationt – majd azt követően az egész világot.

PREMIERPORTRÉ • SCHNELL ÁDÁM

Szűcs Nellivel a Bakkhánsnőkben

„Egy színésznek mindent tudnia kell. Ebben a szellemiségben nőttünk fel, az persze más kérdés, hogy erre képesek vagyunk-e. Árnyaltabban fogalmazva: a színész dolga, hogy törekedjen a rendező megértésére, és abból fogalmazza meg a saját szerepét.

A kétszer kettő a színpadon is öt?

Schnell Ádám a fűnyíró szereptanulásról, a társulatváltás hasznáról, az elmaradó taps jutalmáról, kihívásokról és felüdülésről

Egy évad, és már a negyedik bemutató: a *King Lear Show* címszerepére készülő Schnell Ádám színművészt a próba folyamat közben arról faggatjuk, hogyan tud színészként egy szezonon belül négy különböző nemzetiségű és művészi felfogású rendezővel együtt dolgozni. És hogy ilyen változatosságra gondolt-e, amikor 2013-ban a Nemzetihez szerződött...

Fáradt?

– Már zajlanak a *King Lear Show* próbái Valerij Fokin rendezővel, és szépen építkezünk, bár a Kirill Fokin által írt darab szerintem még számunkra is tartogat meglepetéseket, hiszen mi nem Shakespeare *Lear királyának* korát idézzük majd fel, hanem egy mai médiabirodalom életét bemutató valóságshow-ba ágyazzuk az eredeti drámát. Ez a feldolgozás számtalan fordulatot rejtget, és talán még nem is látjuk, mennyi csavar van ebben a történetben. De ez inkább izgalmas, mint fárasztó.

A kérdésem arra vonatkozott, hogy az idei évadban ez már a negyedik premierje lesz, ráadásul mindegyik előadást más rendezővel viszik színre. Hogyan tud alkalmazkodni a különböző művészi elképzelésekhez?

– Valerij Fokinnal harmonikusak a próbák, a nyelvi nehézségeket Kozma András dramaturg segítségével leküzdjük. A legfontosabb talán egyébként is az, hogy egy új rendező ér-

kezése érdeklődést váltson ki belőlem – és ez ebben a valóban tartalmas évadban teljesül is. Amikor a korábbi MITEM-eken megnéztem Theodórosz Terzopulosz rendezéseit, kicsit aggódtam, hogyan fogok tudni részt venni ebben a sajátos módszerrel, különleges légzéstechnikával kidolgozott színházi világban. Aztán amikor a görög mester elkezdte velünk két éve a *Bakkbánsnőket*, most pedig a *Kurázs mama és gyermekei* próbáit, megnyugodtam: ő pontosan tudja, hogy nem az évek-évtizedek óta vele együtt dolgozó színészekkel szövetkezik, hanem velünk. Kíváncsi volt ránk, és az érdekelte, mi hogyan viszonyulunk a módszeréhez, mennyit tudunk hitelesen beépíteni abból a játékunkba. A georgiai Avtandil Varszimasvilivel hasonló volt a helyzet: *A revizor* próbái a megszokott „izgatott nyugalomban” teltek. A költői színházban gondolkozó újtípus rendezők mellett izgalmas felüdülés volt Rátóti Zoltán rendezésében az *Egy, kettő, három*. Molnár Ferenc egyfelvonásosából a polgári színjátszás szabályai szerint építkező előadás készült.

Kristán Attilával a Tündöklő Jeromosban

Pedig az Egy, kettő, három bankigazgatójaként annyi szöveget kellett megtanulnia, hogy az embernek a legkevésbé a felüdülés jut erről az eszébe...

– Norrison bankár szerepében nem is annyira a szöveg mennyisége a megterhelő – bár az sem csekély –, hanem az a sebesség, ahogyan ezt a szöveget mondanom kell. Olyan tempóban beszélek végig, hogy gyakorlatilag a kollégák végszavaiknak sem hagyhatok időt. Aki látta az előadást, tudja: a többiek éppen csak közbeszólnak a vesztet – és rendkívül szórakoztatóan – szervezkedő bankigazgató szavaiba, akinek egy órája van arra, hogy egy egyszerű sofőrből előkelő vőlegényt, társasági embert faragjon...

Kurázi mama és gyermekei

Ilyenkor könnyebb a bakizás is?

– Könnyebb tévesztetni, de talán orvosolni is egyszerűbb. Az egyik előadás során egyszer csak rájöttem, hogy az egyik szereplőt nem is hívtam be, és már ott áll, várja, hogy szólítsam... Mit tegyek? Elindult bennem egy párhuzamos monológ, hogy a kimaradt szereplőt „visszahozzam”, miközben pörgetni kellett a szövegemet, és az előadás folyt tovább. A következő pillanatban rájöttem, hogy ezt már nem tudom kijavítani. Viszont olyan tempójú az előadás, hogy egy-egy ilyen apróság a nézőknek sem tűnik fel.

Hogyan tanul meg ennyi szöveget?

– Az *Egy, kettő, három* szövegét a tempó miatt úgy kellett megtanulnom, hogy gondolkodás nélkül menjen. Ezért például fűnyírás közben mondogattam magamban. Szerencsére nagy a kert... Különben nagyon szeretem ezt a szerepet, mert Molnár Ferenc remek humorú két egyfelvonásosát, az *Egy, kettő, három* mellett *Az ibolyát* a nemzeti kollégák mellett közösen vittük színre Rátóti Zoltán színészosztályának növendékeivel. A fiatalokkal önmagában is érdekes együtt dolgozni, de a két Molnár-darab a Gyulai Várszínházzal közös produkció, ami fontos emlékeket idéz bennem.

A Tündöklő Jeromos címszerepére gondol?

– Két évvel ezelőtt mutattuk be Gyulán Tamási Áron darabját Márkó Eszter rendezésében, ami szép emlék számomra, és nagyon szeretem játszani a nagy intrikust, aki a legravaszabb politikusok eszköztárát használva megpróbálja maga mögé állítani egy székely falu népét. Gyula azonban már régebb óta

SCHNELL ÁDÁM

Jászai Mari-díjas, érdemes művész. 1989-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán. 1987-től 1993-ig volt a Madách Színház tagja, majd szabadúszó lett. 1996 és 2013 között a József Attila Színházban játszott, ahol

két alkalommal szavazták meg neki a József Attila-gyűrűt. 2004-ben Nívó-díjat, 2007-ben pedig Kaló Flórián-émlékdíjat, 2023-ban Őze Lajos-díjat kapott. Népszerű szinkronszínész, többek között Nicolas Cage-nek kölcsönzi a hangját. 2013-tól a Nemzeti Színház tagja.

A 2023/2024-es évadban a következő előadásokban látható Schnell Ádám: *King Lear Show*, *Kurácsi mama és gyermekei*, *Bakkhánszónok*, *A revizor*, *Egy, kettő, három – Az ibolya*, *Tündöklő Jeromos*, *A Mester és Margarita*, *Egri csillagok*, *Csíksomlyói passió*.

fontos a számomra, hiszen másodéves színinövendékként 1987-ben a várszínházban mutattuk be Háy Gyula *Mohács* című történelmi drámáját osztályfőnökünk, Szirtes Tamás rendezésében a Madách Színház akkori „felnőtt” színészeivel. Eltelt több mint két évtized, és az *Egy, kettő, három*ban már én vagyok az egyike a tapasztalt színészeknek, akik a mostani hallgatókkal együtt lépnek fel.

Alakításáért a nézők szeretete mellett tavaly megkapta az Őze Lajos-díjat is. De egy kicsit merüljünk el ebben a színpadon töltött huszonöt évben! Több színházban játszott, de a leginkább meghatározó állomás a József Attila Színház lehetett, amelynek 1996 és 2013 között társulati tagja volt. Hogyan emlékszik vissza az ott töltött időszakra?

– Többfelé játszottam, megfordultam Szolnokon, Pécsen és Zalaegerszegen, de valóban a József Attila Színház volt a legmeghatározóbb. A nemrég elhunyt Benedek Miklósnak köszönhetem, hogy rendezőként meghívott az *Illatszertár* című vígjátékba szerepelni. Az az előadás nemcsak nagy sikert aratott, hanem igazi közösségformáló ereje volt számunkra is: mindannyian, akik szerepeltünk abban a produkcióban, a mai napig felelmegetjük. Benedek Micu és köztem kialakult egy rendező-színész összhang, és három évvel később Léner Péter igazgató le is szerződtetett. Mivel az egy emberileg és szakmailag is minőségi társulat volt, nagy örömmel csatlakoztam. A rá következő közel két évtized persze igen változatos, és néha

Egy, kettő, három

hullámozó volt: a bulvártól az operettig, a polgári színművektől a kortárs drámáig sok mindenben szerepeltem. Amikor 1998-ban elhunyt Gaál Erzsébet rendező, róla nevezte el stúdiójának Léner Péter a pincében lévő – egyébként gyalázatos állapotban lévő, az 1950-es években talán börtönként funkcionáló – játszóhelyet, ahol teret adott kísérletezőbb, a nagyszínpadtól eltérő felfogású rendezéseknek.

Népszínház a földszinten, művészszínház a pincében?

– Remekül működött! Léner Péter kifejezetten támogatta, hogy akár rendezői diplomával nem rendelkező kollégák is megvalósíthassanak egy-egy előadást. Így rendezett engem há-

Csíksomlyói passió

rom nagyon emlékezetes előadásban is Sztarenki Pál kollégám: Mrožek *Emigránsok*, Eugene O'Neill *Hosszú út az éjszakába* című darabjában, és egy norvég szerző, Axel Hellstenius *Minden jót, Elling!* című vígjátékában. Mindegyikben kiváló kollégákkal játszhattam, és a közönség is szerette ezeket a produkciókat. Különleges lehetőségeket adott nekünk ez a tér, mert alig ötven néző fért el benne, és olyan közel játszottunk a közönséghez, ami a nagyszínpaditól teljesen eltérő módon hatott. Az *Emigránsok* végén például éppen ennek az intim közelségnek is tudható be, hogy a nézők ahelyett, hogy udvariasan tapsoltak volna, csendben ültek. Megtapasztalhattam, hogy néha a színész legnagyobb elismerése éppen az, ha elmarad a taps.

Ennyi jó élmény után miért váltott? 2013-ban az akkor kinevezett Vidnyánszky Attila Nemzeti Színházához szerződött.

– Az embernek időről időre szüksége van változásra, és kezdtem azt érezni, hogy már kipróbáltam magamat, és sokat dolgoztam a „hagyományos” magyar színházi felfogás szerint. Valami újra vágytam, olyan rendezővel szerettem volna dolgozni, akinél az egy meg egy néha nem kettő. Vidnyánszky Attila költői színházának pedig ilyen volt a híre, sőt mint tudjuk: nála a kétszer kettő mindig öt. Korábban személyesen nem ismertem ugyan, de az Új Színházban rendezett előadásai közül többet láthattam is, a *Bolha a fülbe* című vígjáték például nagyon tetszett. Ezért amikor 2013-ban megkapta a Nemzetit, felhívtam, hogy szívesen csatlakoznék. Ő pedig némi gondolkodás után leszerződtetett.

Bejött a számítása?

– Abban az értelemben látszólag nem, hogy először csak négy évvel a Nemzetihez szerződése után rendezett engem Attila.

Nem volt csalódott?

– Arra gondoltam, Attila biztos szólna, ha nem volna rám szüksége. De addig is jó dolgom volt, mert olyan kiváló rendezőkkel dolgoztam, mint például Silviu Purcărete, David Doiasvili, Árkosi Árpád, Sardar Tagirovsky, Galambos Péter vagy Kiss Csaba. Aztán a 2017-ben bemutatott *Csíksomlyói passió* című előadásban rám osztotta Annás főpap és a prófécijával alaposan elkéső Jónás szerepét. Két hétig nem is értettem, mi történik velem a próbákon. Csináltam, csináltam, de nem tudtam, mit miért teszek. Fiatal kollégáimat, Attila egykori kaposvári növendékeit kérdezgettem: Ti már régóta dolgoztok együtt vele, tudjátok, mi lesz ebből? Megnyugtattak: eleinte ők sem értenek az egészből sokat, de idővel kialakul a játék rendszere. Így is lett. Ebből egy bonyolult, Jézus születését és kereszthalálát párhuzamosan mesélő, archaikus és kortárs szövegekből építkező, sokszereplős, látványos előadás született. Jó érzés részt venni benne. Megemeli az ember lelkét.

Hogyan tudná a legegyszerűbben elmagyarázni, miben kíván meg más a színészeknél Vidnyánszky?

– Egyrészt nála mindig van egy erős koreográfia, és gyakran párhuzamosan futtat cselekményeket a színpadon, de szí-

nésként talán azt volt a legnagyobb kihívás elsajátítani, hogy a holidókben is megmaradjon az energiaszintem. Az éppen nem beszélő színész természetesen mindig a központi eseményt szolgálja, magatartásával arra irányítja a néző figyelmét, de Attilánál különösen fontos, hogy a színpadon mindenki és mindig „éljen”. Ez egy egészen másfajta, mondjuk így: telt-tett jelenlétet követel meg a színésztől. Megpróbálok minden pillanatban „élni”. Amint az ember megérti, hogy ebben van rendszer, még ha költői rendszer is, tud vele menni. Előbb *Az ember tragédiájában*, aztán a *Rocco és fivéreiben* már beszéltem „vidnyánszkyul”, és sokkal hamarabb tudtam viszonyt kialakítani a szerepemhez, és az előadás művészi koncepciójába is könnyebb volt belehelyezkedni.

A Csíksomlyói passió a közsínházi bemutatója óta „zarán-dokútra” tért, nemcsak a Nemzetiben, de szabadtéren is előadják, ilyenkor a szokásos kétszáz néző után több ezernek kell játszani. Miben követel mást a színésztől egy-egy ilyen monumentális előadás?

– Korábban, a 2000-es évek elején Dér András *Budaörsi passiójában* amolyan mesélőként már részt vehettem egy hasonlóan grandiózus produkcióban, de a *Csíksomlyói passiót* 2018-ban előadni a somlyói nyeregben több tízezer ember előtt, az döbbenetes élmény volt. Nagyobb energiákat kell a színésznek mozgósítania, hogy az előtte lévő hatalmas szabad teret befogja, hogy a játéknak az intenzitása eljusson a tőle távol lévő nézőkhöz is. Azóta felléptünk az esztergomi dóm előtt, a debreceni Nagytemplomnál, a tavaly megrendezett Színházi Olimpián pedig pünkösdkor játszottuk a passiót a Szent István-bazilika előtti téren. Ezek valóban ünnepi alkalmak mindannyiunk pályáján és életében.

Minden rendező sajátos világot teremt. Új dolgokat tud meg magáról egy színész az új művészi hatások és kihívások által?

– A pályám a Nemzeti Színház stúdiójában indult, ahol Bodnár Sándor tanított, nevelt minket. Ő mindig azt mondta nekünk: egy színésznek mindent tudnia kell. Ebben a szellemiségben nőttünk fel, az persze más kérdés, hogy erre képesek vagyunk-e. Árnyaltabban fogalmazva: a színész dolgoz, hogy törekedjen a rendező megértésére, és abból fogalmazza meg a saját szerepét. Egy régi példa jut eszembe, szintén a régi Nemzeti stúdiós időkből. Goldoni *Chioggiai csetepatéj*át vittük színre Bodnár Sándor rendezésében, én játszottam Isidorót, a jegyzőt, aki abban a koncepcióban egy erősen piperkőc nőcsábász volt. Amikor a szüleim megérkeztek a bemutatóra, figyelmeztettem őket: ne lepődjete meg, nem úgy fogok viselkedni a színpadon, mint az életben. Ez egy huszonéves színinövendék felismerése volt, azóta természetesen tudom, hogy éppen ez a szakmánk lényege, hogy olyan dolgokat csináljak a színpadon, amiket a magánéletben nem. Sőt, a számomra legkedvesebb alakításaim éppen hogy messze állnak a mindennapi viselkedésemtől. A *Tündöklő Jeromos* címszerepének

felépítésekor Márkó Eszter rendezővel egy külön gesztusrendszert dolgoztunk ki, hogy érzékeltesük a nagy manipulátor kifacsart, kicsavart személyiségét. Olyan pózokban állok meg, olyan hangokat hallatok, amikre sosem ragadtatnám magam a hétköznapiakban.

A *King Lear Show* címszerepében most szintén egy emberek befolyásolására szakosodott embert alakít...

– A Lear Corporation alapítóját és elnökét játszom, aki időnként megengedi, hogy királynak szólítsák. Shakespeare alaptörténetét megtartotta Kirill Fokin átdolgozása, de a fiatal orosz író azt kereste, ma kiknek a kezében van a hatalom. Politikusoknál, bankvezéreknél, médiacézároknál – Kirill ez utóbbira építette az adaptációját. Még abban is a shakespeare-i koncepciót követi, hogy a médiacézar Lear az utódlás mérlegelésével maga ellen fordítja három lányát. Igaz, a *King Lear Show*-ban a lányok sokkal kíméletlenebbek, mint az eredeti műben. Saját manipulációs technikáját fordítják szembe az apjukkal. A három lány nem spontán cselekszik, hanem apjuk manipulálása egy valóságshow része. Izgalmas koncepció, és ígérem, máshogy fogok viselkedni a színpadon, mint a magánéletben.

LUKÁCSY GYÖRGY

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

Egri csillagok

PREMIER • AZ ÖNGYILKOS

Nyikolaj Erdman

Az öngyilkos

abszurd komédia | Fordította: Dalos Rimma

Szereplők: SÓTÉR ISTVÁN, POLYÁK ANITA e. h., VASS MAGDOLNA, FERENCI ATTILA, GÁL NATÁLIA, SÉRA DANI e. h., FORNOSI D. JÚLIA, CSÉKE ADRIENN, OROSZ MELINDA, JAKAB TAMÁS e. h., SZILVÁSI SZILÁRD, PUSKÁS GERGŐ, OROSZ IBOLYA, MÓNUS DÓRA, HECZEL JÁZMIN, BALOGH MIKLÓS, valamint hangfelvételről: RÁCZ JÓZSEF, VARGA JÓZSEF

Rendezte: IFJ. VIDNYÁNSZKY ATTILA

miko? hol?

PREMIER: május 15. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem | A Kárpátaljai Megyei Magyar Drámai Színház és Nemzeti Színház közös előadása

1900, Moszkva – 1970, Moszkva

Balti német és zsidó származású orosz író. Szolgált a Vörös Hadseregben, 1920-ban leszerelt, előbb verseket publikált és kabaréknak dolgozott. A *mandátum* című első darabját 1925-ben Mejerhold vitte színre nagy sikerrel, és játszották szerte a Szovjetunióban, de 1930-tól darabjának előadását betiltották. Így második művét, *Az öngyilkost* sem láthatta a közönség, pedig maga Sztanyiszlavszkij is közbenjárt az érdekében Sztálinnál.

Forgatókönyvíró lett. 1933-ban egy nem publikálásra szánt vers politikai tartalma miatt letartóztatták és deportálták. 1936-os szabadulása után újra filmekben dolgozott, többek között az 1941-ben Sztálin-díjjal kitüntetett *Volga, Volga* című zenés vígjáték egyik írója volt. 1942 és 1947 között az NKDV, vagyis Belügyi Népbiztosság Dal- és Táncegyüttes katonai csapatának tagjaként teljesített aktív szolgálatot.

Élete rettegésben telt, több drámát nem írt, film- és rajzfilmforgatókönyvek őrzik a nevét, többek között a *Bátor emberek* című klasszikus alkotás. Élete vége felé a moszkvai Taganka Színház alkalmazta.

„Mindegy, hogyan, csak élni... Ha egy csirkének levágják a fejét, levágott fejjel szaladgál az udvaron. Mint a csirke. Nem bánom.

Betiltott komédia

Nyikolaj Erdman és *Az öngyilkos*

A főhős, Podszekalnyikov a feleségével és anyósával él egy társbérletben. Nincs munkája, és nagyon lehangolja, hogy ingyenélőnek érzi magát. Miután összeveszett a feleségével a májas kolbászon, elhatározza, hogy öngyilkos lesz. Felesége és anyósa, valamint szomszédja, Kalabuskin megpróbálják erről lebeszélni, de úgy tűnik, hogy öngyilkossága sokak számára kapóra jön. Podszekalnyikov azonban elgondolkodik az élet és halál furcsa viszonyáról, és hirtelen rájön, hogy egyáltalán nem akar meghalni, de már nincs mit tenni, másnap tiszteletére pazar búcsúvacsorát rendeznek, ahol rádöbben öngyilkosságának igazi jelentőségére: „Tudják, mit tehetek? Megtehetem, hogy senkitől sem félek, elvtársak. Senkitől. Bármit akarok, azt megtehetem. Úgyis meg kell halnom. (...) Ma én uralkodok minden ember felett. Diktátor vagyok. Cár vagyok, kedves elvtársak.”

Az irodalomtörténet egyik első „fekete komédiájának”, az 1928-ban írt *Az öngyilkosnak* – akárcsak a szerzőjének, Nyikolaj Erdmannak – igen hányatott sorsa volt. A darabot Gorkij nagyra értékelte, Sztanyiszlavszkij Gogolhoz hasonlította a szerzőt. 1928-ban szerződés született ugyan a színpadi megvalósításról, mégsem engedélyezték a próbákat, és csak Sztanyiszlavszkij Sztálinhoz írt levele után született meg a hozzá-

járulás ahhoz, hogy Mejerhold elkezdhesse a próbákat. Mikor az előadás elkészült, Sztálin mégis betiltotta, amit így indokolt egy Sztanyiszlavszkijnek 1931 novemberében írt levélben: „Nem tartom sokra *Az öngyilkos* című darabot. Legközelebbi elvtársaim úgy vélik, hogy üres és kártékony.” 1932-ben Mejerhold újra színre vitte a művet, amit aztán egy zárt megtekintés után végleg betiltottak. A hruscsovi olvadás idején újraindultak a kísérletek a mű színpadra állítására, ám csak 1982-ben került színre a moszkvai Sztíra Színházban, de nem sokkal a bemutató után levették a repertoárról Valentin Plucsek rendezését (amit végül 1986-ban mégis sikerült bemutatni). A nyolcvanas években két másik nevezetes moszkvai színház, a Vahtangov és a Taganka sem kapott engedélyt az Erdman-premierre.

A darabnak volt egy másik, sikeres élete is. 1969-ben Nyugat-Németországban megjelent oroszul (a Szovjetunióban csak 1987-ben), és ugyanebben az évben a svédországi Göteborgban került először színpadra. Majd sikerrel vitték színre Zürich, Nyugat-Berlin, Bécs, München, Frankfurt am Main színházaiban, bemutatták Franciaországban, Kanadában és az USA-ban is, Angliában a Royal Shakespeare Company adta elő. Magyarországon Ascher Tamás rendezésében 1988-ban Kaposváron játszották először Erdman darabját.

**„Fereteges vígjátékot írt Erdman.
Azt szeretném, ha az előadás a társulat
és a néző számára is örömszínház lenne,
ami a beregszásziak életének abszurd,
groteszk és rémisztő valóságát is
megéretteti...**

Ikarusz-verzió

Ifj. Vidnyánszky Attila rendező

Hol vaskos, hol finom humorral arról a keserédes életérzésről szól Az öngyilkos című fekete komédia, hogy minden kilátástalanság ellenére: élni kell! – mondja ifj. Vidnyánszky Attila, aki először dolgozik rendezőként a beregszászi társulattal.

A beregszászi társulat háza tájáról érkeztek hírek, hogy új előadás készül, csak azt nem lehetett tudni sokáig, hogy mi lesz az...

– Mert jó ideig nem is döntöttük el. Egy repertoárszínházi rendben jó előre le kell adni a darabcímet, és aszerint tervezi a következő évadot a vezetőség. A beregszászi társulat létezés-módja azonban lehetővé teszi, hogy egy ilyen döntést „lebegtetni” lehessen, és ez nekem nagyon megfelel. Én ebben a közegben nőttem fel, láttam, hogy édesapám, a társulat alapítója és vezetője akár évekig párhuzamosan „futtatott” darabcímeket. Amikor egyetemi évfolyamtársaimmal és barátainkkal létrehoztuk a Sztalker Csoportot, mi is így dolgoztunk, megadtuk magunknak ezt a szabadságot. Amikor most a beregszásziakkal a munkába belevágtunk, öt-hat darabot is elolvastunk, sokat beszélgettünk. Figyeltem, melyikről derül ki, hogy van köztük hozzá, megfogja őket, ami róluk is szól, és aminek a szerepeit jól ki lehet osztani...

Így lett Nyikolaj Erdman 1920-as években írt Az öngyilkos című abszurd komédiája a befutó. Egy Podszekalnyikov nevű munkanélküli, érdektelen, szürke kisember kálváriáját ismerjük meg, aki egy szép napon bejelenti feleségének, anyósának és a társbérletben lakó szomszédjainak: öngyilkos lesz. És azonnal az érdeklődés középpontjába kerül...

– Hol vaskos, hol finom humorral arról a keserédes életérzésről szól Az öngyilkos című fekete komédia, hogy minden kilátástalanság ellenére: élni kell. Az Erdman által megrajzolt világ nagyon összecseng a társulat jelenlegi helyzetével. Az orosz-ukrán háború miatt el kellett jönniük otthonról, ebben az átmeneti helyzetben kell megtalálniuk a túlélés módjait, akárcsak a mi Podszekalnyikovunknak, aki ezt mondja: „Mindegy, hogyan, csak élni... Ha egy csirkének levágják a fejét, levágott fejjel szaladgál az udvaron. Mint a csirke. Nem bánom. Levágott fejjel, csak éljek...”

A beregszászi társulat helyzete igencsak drámai, Az öngyilkos pedig egy népszerű gogoli vígjáték.

– Azt gondoltam, ha olyan darabot választunk, ami túl direkten szól az ő már kétéves kálváriájukról, akkor az sem nekik, sem a nézőknek nem okozna örömet. Pedig ez a történet is színpadra való lenne... A Tóték című előadásukat tudnám párhuzamként említeni, amit már húsz éve játszanak. Miközben a közönség jól szórakozik, mindannak a borzalma is kiderül, amiben ma élünk. A mi előadásunk egyszerre szeretne személyes lenni, mert a társulatról is szól, de mégiscsak egy fergeteges vígjátékot írt Erdman. Azt szeretném, ha az előadás a társulat és a néző számára is örömszínház lenne, ami az életük abszurd, groteszk és rémisztő valóságát is megéretteti a közönséggel.

Sötér István játssza a főszerepet, akihez két évtizede nagyszerű karakteralakítások fűződnek.

– Már évekkel ezelőtt tudtam, ha egyszer megrendezem ezt a darabot, akkor Sztivire fogom osztani a főszerepet. Az ő különleges adottságai, alkata és játékkedve miatt tökéletesen megfelel ennek a figurának.

Mennyire rugaszkodtak el az eredeti darabtól? A beregszászi munkamódszernek része az is, hogy egy mű az előadásuknak csak az alapanyaga.

– Ma már úgy gondolom, hogy ha egy ismert dráma mellett döntünk, akkor ragaszkodjunk ahhoz, amit a szerző megírt, ugyanakkor figyelembe kell venni a társulat adottságait. A csapat magját ma azok a „régiek” alkotják, akiknek többsége édesapám második kijevi színészosztályában végzett, és vannak az elmúlt években csatlakozott fiatalok, akik közül többen a kaposvári egyetemen tanulnak színésznek. Ők jelentik az utánpótlást. Azt szerettem volna, ha a két társaság minden tagjának jó szerepeket tudok kínálni. Ezért aztán néhány kisebb figurát meg kellett növelni, újakat kitalálni – mindezt a szerző szándékait tiszteletben tartva. Azt szeretném, ha a „klasszikus” beregszászi közösségi színházcsinálás metódusát folytathatnánk, mert a társulati létezésnek ez a fajtája teszi őket különlegessé, miközben a hagyományos értelemben vett szerepeken, karaktereken, figurákon tudnak dolgozni. Fontos szempont az is, hogy olyan előadást kell létrehozni, amit egy iskolai tornateremtől a szabadtéren át kőszínházi körülmények között is elő lehet adni, hiszen a vándorszínházi életformájuk ezt kívánja. A díszletnek ezért – ami jelen esetben egy rendezvényátor – bele kell férnie a társulati buszba, a jó öreg Ikaruszba... A kőszínházi működéshez képest jóval több kompromisszumra kényszerülök rendezőként, amit meg kell próbálni az előadás érényévé tenni. Most, munka közben értettem meg igazán, hogy miért is olyanok az előadásaik, amiket

még édesapámmal készítettek. Többek között ezért is van még a jól megírt daraboknak is egy egyedi, „beregszászi” változata. A mi előadásunkról is elmondható: ez Erdman művének az „Ikarusz-verziója.”

Ahogy említette, először rendez előadást abban a társulatban, amit harminc éve, 1993-ban az édesapja alapított. Miért most jött el a pillanat?

– Ami most „pillanatnak” látszik, egy hosszabb folyamat állomása. Régi tervem volt, hogy otthon dolgozzunk együtt, amire – figyelve a híreket –, ki tudja, mikor nyílik újra lehetőség. Terveztem azt is, hogy azokat, akikkel együtt tanultam Budapesten az egyetemen, összehozom a beregszásziakkal, de valami mindig közbejött... A háború kitörése után szinte közvetlenül, 2022 tavaszán *A helység kalapácsában* dolgozhattam velük először. Abban színészként veszek részt, az előadást édesapám rendezte. Most viszont úgy éreztem, hogy a helyzetük, fennállásuk harmincadik évfordulója miatt mindenképpen szeretném, ha rendezőként tudnék... hogy is mondjam?

Segíteni?

– Én közöttük nőttem fel, ők az én családom, amikor együtt vagyunk, otthon érzem magam, így inkább azt mondanám: most *Az öngyilkos* rendezésével tudok hozzájárulni az életük alakulásához – remélem, sikerrel. A közös tervek között szó volt arról is, hogy a *Beregszászi álom* című előadásba vágunk bele, ami a társulat hőskorának kalandjairól, arról a világról és közegről szól majd, ahonnan ez a társulat édesapámmal elindult, de annak előkészítése hosszabb időt igényelt volna. Az lesz ennek a közös útnak a következő állomása – amit ezúton be is jelentek tehát, hogy szavamon lehessen fogni! Addig is májusban elindul *Az öngyilkos-Ikarusz*...

KORNYA ISTVÁN

| a premier-összeállítás képeit készítette: Eöri Szabó Zsolt

PRÓBA KÖZBEN

11. MITEM • 2024. ÁPRILIS 6-28.

Lev Tolsztoj

ANNA KARENYINA

Rendező: RIMAS TUMINAS

Gesher Színház | Tel-Aviv, Jaffa, Izrael

Kulcsár Edit, a MITEM és a Színházi Olimpia főszervezője a 11. MITEM megnyitóján

Párbeszédben a világgal

„Tíz éve, 2014-ben egy olyan színházi találkozót indítottunk útjára, amelyen a világ legjelentősebb színházi alkotóinak az előadásait hoztuk el Budapestre, a Nemzeti Színházba. Míg a környező országok mindegyikében akár három-négy jelentősebb nemzetközi fesztivál is van, addig nálunk 2014-ig, a Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM alapításig ilyen nem volt. Márpedig erre szükség van, mert nélkül nem tudjuk valós helyünket meghatározni a nemzetközi színházi közegben. Nem szabad bezárkózni, nem lehet csak magunkra figyelni, hanem ki kell tárni a kapukat. Ahhoz, hogy meg tudjunk megújulni, ismernünk kell korunk legizgalmasabb színházművészeinek az alkotásait, a legújabb törekvéseket” – mondta a 11. MITEM megnyitóján Vidnyánszky Attila, a találkozó alapítója. A Nemzeti Színház igazgatója hangsúlyozta: „Olyan találkozó víziója lebegett előttünk, amely valóban szabad és nyitott, és a MITEM-en

A TIZENEGYEDIK

Baskír, belga, bolgár, georgiai, görög, izraeli, olasz, spanyol, szlovák és török előadások is szerepelnek a 11. MITEM programján. Olyan, a korábbi találkozókön már nagy sikert aratott alkotók térnek vissza fontos előadásaikkal, mint Rimas Tuminas és Alekszandar Popovszki. Az idei MITEM fókuszában az antik drámák kortárs feldolgozásai álltak mások mellett Theodórosz Terzopulosz, Jan Fabre, Diana Dobрева és Alessandro Serra rendezői feldolgozásában.

lehet vitatkozni, párbeszédet folytatni, nincsenek kötelező narratívák, nem kell kötelezően egyféleképpen gondolkozni a világról. Elég végignézni annak a 43 országból érkezett 297 előadásnak a listáján: mennyi ízlés, vélemény, esztétika jelent meg ezen a találkozón az elmúlt tíz év alatt.”

„Mindig elmondom: a politika sokszor felégeti a hidakat, amelyeket nekünk, művészeknek a kultúra eszközeivel mindig újra és újra fel kell építenünk. A MITEM megvalósítja ezt” – fogalmazott Valerij Fokin rendező, a Színházi Olimpia nemzetközi bizottságának tagja, aki kiemelte: a fesztivál tíz évének a csúcspontja a tavalyi, a 9. MITEM köré szerveződött 10. Színházi Olimpia volt, amely egyike lett a legsikeresebbeknek – többek között azért, mert nem egyetlen város, hanem egy egész ország kulturális ünnepévé tette az olimpiát.

„A 21. század színháza nálunk itthon van... Ez a találkozó évről évre példát mutat a világnak nyitottságról, érdeklődésről, megbecsülésről” – fogalmazott Závogyán Magdolna, a Kulturális és Innovációs Minisztérium államtitkára a 11. MITEM megnyitóján.

AZ OLIMPIA KÖNYVE

Delphi, Sizuoka, Moszkva, Isztambul, Szöul, Peking, Wrocław, Új-Delhi és Szentpétervár után érkezett el a világ színházművészetének ünnepe Magyarországra. A 10. Színházi Olimpián 58 ország 400 társulata vett részt. A könyv beavatja olvasóját az olimpiák

történetébe, megismerteti a jubileumi rendezvény koncepciójával, és az egész Magyarországot átfogó gazdag és változatos programmal. Ez a könyv arról szól, hogy 2023-ban Magyarország volt a színházi világ központja.

„A művészet reményt ad”

Efrat Ben-Tzur az Anna Karenyna címszerepéről, Tuminas rendezői kezéről, háborúról és szabadságról

A Tel-Aviv-i és a párizsi bemutató után az izraeli Gesher Színház Lev Tolsztoj klasszikusát, az Anna Karenynát hozta el az ide Madách Nemzetközi Színházi Találkozóra, a MITEM-re. A nemrég elhunyt, világhírű Rimas Tuminas rendezéséről, az erős női karakterekről, egy társulat újjáéledéséről és a színház jelentőségéről a címszerepet alakító Efrat Ben-Tzurral beszélgettünk.

Megvalósult egy szerepálma?

– Anna alakja a maga egyediségével és összetettségével ott van minden színész nő álmai között. A felkéréssel engem kétszeresen is a megtiszteltetés ért, hiszen a darab rendezője, Rimas Tuminas a mestere volt annak, hogy új életet vigyen az orosz klasszikusokba. Láttam, hogyan rendezte meg az *Anyegin*t vagy Csehov *Ványa* bácsiját (mindkét előadás látható volt korábban a MITEM-en is – a szerk.), és ezúttal én is részese lehettem ennek a csodának.

Mit jelent egy ilyen mester „kezeiben” lenni?

– Rimas Tuminas a lehető legjobbkor jelent meg a Gesher Színház életében. A társulatot még 1991-ben, Jevgenyij Ayre alapította főként Oroszországból hazatért színészekből. Olyan művészi munka folyt, aminek hamar híre ment, és már az első években komoly sikereket tudhattunk magunk mögött. Én a kezdetektől részese voltam a társulat szárnyalásának, amit csak az alapító 2022-ben bekövetkezett halála tudott meg-
törni. Ayre karizmája és művészi hitvallása volt számunkra az

„Rögtön tudtuk, hogy valami nagyon is beláthatatlan és erőteljes jelenséggel van dolgunk, melyben benne van élet és halál minden szépsége és szomorúsága. Azt hiszem, hogy a színészek egytől egyig megéreztek valamit abból, amit Tolsztoj képvisel.

egyedüli sorvezető. Bár két teljesen különböző művésztől van szó, de Tuminas érkezése volt az, ami újra ki tudta mozdítani a színészeket, és irányt tudott mutatni az elárvult társulatnak. Nemcsak a művészi munka szempontjából, de érzelmileg is elementáris erővel hatott ez a találkozás. A *Cyrano* volt az első darab, amit a Gesherben rendezett, és nagy siker lett. Ebben én nem játszottam, annál inkább örültem, amikor megkaphattam az *Anna Karenyina* címszerepét. A mester a bemutatóját még láthatta, de se Párizsba, se Budapestre nem tudta már elkísérni az előadást, mert március elején – már Olaszországban dolgozva – elhunyt.

Hogyan dolgoztak a Tolsztoj-regény színpadra állításán?

– Már nagybeteg volt a próbák során, mégis ő adott erőt és lendületet nekünk... Az *Anna Karenyina*-hoz hasonló momentumális darabhoz határozott és erőskezdő rendezőre van szükség, akinek egyedi nézőpontja és saját stílusa van. Konkrét elképzeléseket hoz, közben pedig meg tudja teremteni azt a fajta színházi légkört, amiben teret, szabadságot ad a színészeknek. Rimas Tuminas éppen ilyen volt.

Mi volt a próbafolyamat legmeghatározóbb élménye?

– Az első próbát egy templomban felvett pravoszláv kórusművel indította, ami persze nekünk, izraelieknek kellően szokatlan volt, de valahogy mégis megadta az alaphangulatot. Rögtön tudtuk, hogy valami nagyon is beláthatatlan és

erőteljes jelenséggel van dolgunk, melyben benne van élet és halál minden szépsége és szomorúsága. Azt hiszem, hogy a színészek egytől egyig megéreztek valamit abból, amit Tolsztoj képvisel. Magában az előadásban egyébként fontos szerepet játszik a zene, miközben a színészek egy minimalista, de annál figyelemfelhívóbb díszlet között járkálnak be az emberi lélek különböző aspektusait. Talán úgy mondanám, hogy az előadásban a „destruktív realitás” tárul a szemünk elé, miközben a színészek és a nézők közös utazásának a célja bizonyos harmónia megtalálása.

Anna Karenyina élete egyfajta felismerés. A lehetőségekkel való szembesülés. Az ön számára mit jelent ez a szerep?

– Tolsztoj képes volt arra, hogy az emberi lélek legmélyebb rétegeit tárja fel. Egy viharos érzelmekkel teli szerelem van a középpontban, mely az elejétől magában foglalja a tragédia lehetőségét. Anna a Vronszkij herceg iránt érzett szerelméből

ből táplálkozva úgy érzi, hogy mindenkinek felett áll. Meghozza a saját maga döntéseit, harcos nőként viselkedik, de azt látjuk, hogy amit tesz, valahogy mégis az alaptermészete ellen szól. Férjét elhagyja, de ennek következményét, gyermeke elvesztését már nem tudja elviselni. A társadalmi elvárások és a saját maga érzéseinek foglyává válik. Vronszkij herceggel való kapcsolata elhalkul, döntéseinek súlya pedig a végletekig felemészti. Anna és Vronszkij herceg sorsával párhuzamosan pedig ott van egy másik út is, Kitty és Levin beteljesülő házassága. Tolsztoj pedig a kérdést, hogy milyen életet válasszunk, jó érzéssel hagyja nyitva.

„Az alkotás egy kiáltás mindazoknak, akik meghallgatják” – mondta egykor Tuminas, aki élete végén az orosz-ukrán háború miatt hagyta el Moszkvát, miközben Litvániában éppen orosz kollaborációval vádolva nem fogadták szívesen. Otthonra lelt vajon Tel-Avivban?

– Tolsztoj hőse, Anna megállíthatatlanul rohan a veszte felé, miközben nem akart mást, csak szabadságot, hogy ő maga dönthesse a sorsáról. Én úgy érzem, hogy a rendezőt is ez hajtotta. Pontosan tudta, hogy mi vár rá, fájdalmasan érintette a háború, miközben saját betegségével is küzdenie kellett.

A munkát egy percre sem hagyta abba, a művészet jelentette számára a megváltást.

Már a gázai fegyveres konfliktus idején volt az előadás premierje. Az újságok is beszámoltak róla, hogy az igazgatónő az ünnepi köszöntője után figyelmeztette a közönséget: amennyiben rakétatámadás történne, mindenki vonuljon az óvóhelyre. Az előadás francia koprodukciós partnerei pedig az Izrael-ellenes hangok ellenére ragaszkodtak hozzá, hogy a társulat fellépjen Párizsban. Mi lehet ilyen válságos helyzetben a színház, a művészet szerepe?

– Mióta csak az eszemet tudom, Izrael nehéz időket él, de nem túlzás azt mondani, hogy a mostani országunk történetének egyik legválságosabb időszak. A gázai konfliktus óriási terheket ró mindkét félre, s azt hiszem, hogy elsősorban nekünk, embereknek kell megváltozni, hogy be lehessen fejezni ezt a háborút. Ahogy Rimas Tuminas rendezése is a kegyetlen valóságot ábrázolja, úgy mi is azt éljük most át a mindennapokban. Színészként az a dolgunk, hogy ne féljünk, és dolgozzunk tovább, mert a művészet képes arra, hogy reményt adjon az embereknek.

URMÁTÉ

Felebarátodat, mint önmagadat

Máté evangéliuma szerint Jézus két nagy törvényt fogalmaz meg a farizeusoknak. A Szeresd Uradat Istenedet az első, a második pedig a kétezer éve vitatott, sokak szerint betarthatatlan felszólítás: Szeresd felebarátodat, mint önmagadat. A zseniális litván Rimas Tuminas, akinél – a magyarországi színházrajongók szerint – senki sem értette jobban a klasszikus orosz irodalmat, élete utolsó nagy munkájában ennek a bizonyos második nagy törvénynek az igazságát keresi. Az ő olvasatában, színpadi átiratában Anna Kareninának az a tragédiája, hogy nem tudja önmagát és így felebarátait sem szeretni. Képtelen a boldogságra. A férje unalmas, száraz, de nagylelkű, s feleségét féltve óvó öregember. Szerelme, Vronszkij herceg rajong érte, új otthon terezt neki, nagy utazásokra viszi, de őt beteges féltékenység mardossa, ok nélkül.

Az *Anna Karenináról* szóló irodalmi tanulmányok többségében, a mára klasszikusnak számító filmes és színpadi feldolgozásokban a teljes életre vágó Anna az érzéketlen férfiak és a képmutató társadalom áldozata. Tuminas azt veszi számba, hány életet keserített meg ez a nagyon érzékeny, időnként hisztérikus szépaszszony. Ott van mindjárt Kitty, sógornője húga, aki halálosan szerelmes Vronszkijba, ám a nagy bálon, ahol a leánykérésre sor kerülne, Anna észttveszejtő erotikus táncsal magához láncolja a daliás herceget. Nem érdekli a tapasztalatlan fiatal lány keserűsége. Ott van a férj, aki egyik megaláztatást a másik után szenved el, tűri, hogy felesége közös lakásukban fogadja szeretőjét. És ott van Vronszkij, aki a konvenciókkal dacolva boldoggá akarja tenni szerelmét. Nem kis bátorság kellett a me too mozgalom korában Tolsztoj regényének efféle értelmezéséhez. És persze ahhoz is, hogy az ugyancsak sokat szenvedő, ám megbocsátásra mindig kész, folyton állapotos Dolly egyenrangú szereplő legyen Annával, és őt csodáljuk.

Tuminas egyetlen sötét térben három pad és három szék segítségével játszatja el a drámát. Nem érezzük, hogy bármi hiányozna, olyan erős a szöveg és a színészi játék. Eddig azt hittük, csak az orosz iskola tudja a rendező, Tuminas elképzeléseit tökéletesen követni. Most kiderült, hogy nem. Hála a tel-avivi társulatnak.

OSZTOVITS ÁGNES

A MITEM-összeállítás fotói (kivéve a külön megjelölteket) készítette: Eöri Szabó Zsolt

MITEM-hangulatok

Jelenet a María Luisa című darabból | fotók: Javier Naval

A jövő művészete

Juan Mayorga színházról, matematikáról, a hamis nevek szomorúságáról, a képzeletről és a négy erőről

Milyen erők mozgatnak egy jó darabot? Miben hasonlít a színház és a matematika? Végállomása-e az öregség és a magány? Miért szép munka a színházigazgatás? Ezekről a kérdésekről is beszélgettünk a kortárs spanyol drámaírás legismertebb alakjával, Juan Mayorgával, a 11. MITEM-en szereplő María Luisa című előadás szerzőjével és rendezőjével.

Ugyan már fiatal korában is foglalkozott írással, drámaírói pályája nem hagyományos módon indult. A tudományos élet felől érkezett a drámaírás és a színház felé: mi vezette ide?

– Gyerekkorom óta szerettem írni, de tizenhat éves koromig nem jártam színházban. Fordulópont volt, amikor az osztálytársaimmal megnéztük García Lorca *Rosita leányaszony avagy a virágnyelv* című darabját: ekkor fedeztem fel a színházat mint a találkozás és a képzelet művészetét, amely teljesen rabul ejtett. Ezután elbeszélések és versek mellett elkezdtem – nagyon ügyetlenül – színpadi műveket is írni. Az, hogy az egyetemen filozófiát és matematikát tanultam, véleményem szerint nagy hatással van a drámaírói munkásságomra is.

A matematika hatása magyarázatra szorul.

– A matematika az emberi szellem egyik legszebb alkotása. Az Encyclopedia Britannica szócikke szerint a matematika

a rend, a struktúra és a kapcsolatok tudománya: úgy gondolom, a drámaírást ezek művészeteként határozhatjuk meg.

Ma a legismertebb kortárs drámaírónak számít, de ha jól tudom, nem hagyott fel a tudományos tevékenységgel sem. Hogy egyeztethető össze az életében a színház és a tudomány?

– Nem tudom, hogy én vagyok-e a legismertebb kortárs spanyol drámaíró, de abban biztos vagyok, hogy rendkívül kiváltságos az életem. Szenvedélyesen szeretek a színházzal dolgozni. Tanítottam matematikát és filozófiát is, most pedig olyan fiatal alkotókkal dolgozhatok együtt, akik még a saját hangjukat keresik. Mindenhol igyekszem a saját tapasztalataimat a lehető legjobban átadni. Emellett pedig tagja vagyok a Spanyol Királyi Akadémiának is: abban a bizottságban dolgozom, amely a Spanyol Nyelv Szótára tudományos és mű-

JUAN MAYORGA

1965-ben született Madridban. Filozófiából és matematikából diplomázott, tanult dramaturgiát, majd mindezeket a tárgyakat tanította is, többek között a madridi Királyi Színművészeti Főiskolán. Jelenleg

a madridi III. Károly Egyetem Előadóművészeti Tanszékét vezeti, valamint a Corral de Comedias de Alcalá de Henares nevű alternatív színház művészeti vezetője, és irányítja a Teatro de la Abadía-t is, ahol a MITEM-re meghívott *María Luisa* a bemutatkozó rendezése.

2022-ben neki ítelték a „spanyol Nobel-díjat”, az Asztúria Hercegnője díjat. Többször is megkapta a legjobb szerzőnek, illetve a legjobb adaptáció készítőjének járó legrangosabb spanyol színházi elismerést, a Max-díjat. 2016-ban vehette át az Új Színházi Valóságok Európa-díjat, olyan (a MITEM-en is járt) színházi személyiségek után, mint például Anatolij Vasziljev, Eimuntas Nekrošius, Thomas Ostermeier, Romeo Castellucci vagy Heiner Goebbels. *A fiú az utolsó sorban* című darabjából *A házban* címmel François Ozon készített mozifilmet.

szaki szókinszének kidolgozását végzi. Minden alkalommal lenyűgöz a tudományos nyelv szépsége.

A MITEM-en bemutatott *María Luisa* című friss alkotása vígjáték, ami komoly társadalmi kérdéseket feszeget: az öregséget és a magányt. Hogy született meg a darab?

– Egy portásként dolgozó barátom mesélte, hogy azt a tanácsot adta egyik szomszédjának, egy idős nőnek, írjon fel a sajátján kívül még néhány nevet a postaládájára, így a tolvajok nem tudják meg, hogy egyedül él. Annyira elgondolkodtatott annak a nőnek a magánya és kiszolgáltatottsága, hogy azonnal elkezdtem elképzelni a karaktert – és a darabot.

Kit rejt *María Luisa*?

– Az idősebb nők ritkán jelennek meg főszereplőként a színpadon, a képernyőn vagy a regényekben, és amikor mégis, általában szenvedő lényként teszik, akiknek nincs joguk arra, hogy vágyaik legyenek. *María Luisát* gyönyörű, idősebb nőnek képzeltem el, aki képes vágyakozni és élvezni az életet – és megtaláltam hozzá egy nagyszerű színésznőt, Lola Casamayort.

A darab ugyan azzal kezdődik, hogy hamis neveket tesz a postaládájára, hogy megvédje magát a tolvajoktól, de ezzel együtt egy izgalmas kalandba is kezd. A mi *María Luisánk* az idősokori magányt testesíti meg, de szól a képzeletről és a vágyról is. Olyan színházat szeretek csinálni, amelyet négy erő mozgat: a cselekvés, az érzelem, a költőiség és a gondolat. Reménycim szerint ezek mind megtalálhatók a darabban.

Készített klasszikus irodalmi szövegekre írt variációkat. Mi vonzotta ebben a munkában?

– A klasszikus szövegekkel való munka a legjobb iskola egy drámaíró számára. Volt szerencsém a drámairodalom óriásainak – Euripidésznek, Lope de Vegának, Calderónnak, Shakespeare-nek, Ibsennek vagy éppen Csehovnak – a nagyszerű darabjaira változatokat írni. Ezek mindegyike cselekményben, érzelemben, költészetben és gondolatban is gazdag mű. A velük való intim kapcsolat lehetővé teszi, hogy alaposan megfigyeljük indítékaikat és stratégiáikat, de talán ennél is fontosabb az az erkölcsi tanítás, amit kínálnak. Megtanítják nekünk, hogy mennyire képes a színház az emberi tapasztalatokat közvetíteni azok teljes mélységében és összetettségében. Nem utolsó sorban pedig arra kényszerítenek, hogy a saját műveink megírása során is legyünk ambiciózusak. A szemfüles nézők egyébként a *María Luisában* is felismerhetik egy klasszikus, Shakespeare *Lear királyának* hatását...

Két madridi független színház művészeti vezetőjeként mit gondol, mi jellemzi ma a spanyol színházat?

– A színházvezetés a világ egyik legszebb munkája, amely mindenekelőtt találkozásból és más alkotók munkájának figyelemmel kíséréséből áll. A Teatro de la Abadía igazgatójaként az a feladatom, hogy nagyon figyeljem a Spanyolország színpadain zajló eseményeket. Ebből a tapasztalatból kiindulva merem állítani, hogy a mai spanyol színház témáit és formáit tekintve nagyon gazdag és sokszínű. Remélem, hogy a *María Luisa* bemutatkozása a MITEM-en tovább építi a hidat a magyar és spanyol színház között.

Miben látja napjainkban a színház jelentőségét? Ön szerint van jövője?

– Ahogy említettem, számomra a színház a találkozás és a képzelet művészete: ez a két dolog véleményem szerint az emberek számára ma fontosabb, mint valaha. A színház a jövő művészete, amelynek biztosított a fennmaradása, hiszen ékezőszóló színészek és cinkos nézők mindig lesznek. A színház mindig is egy olyan hely lesz, ahol találkozhatunk, hogy megvizsgáljuk az emberi élet lehetőségeit.

SÁNTA SÁRA

„A művészet, a jó művészet a maga csodálatos eszközeivel képes vegyíteni az egyedit az egyetemessel. Engedi, hogy megértsük, mi az, ami különbözik tőlünk – mondhatni idegen – azzal, hogy univerzálisnak mutatja. Így a művészet képes áttörni a nyelv, a földrajz, az országok határait. Nemcsak a mi egyedi tulajdonságainkat egyesíti, de bizonyos értelemben minden embercsoport, például minden nemzetét is.

JON FOSSE

A művészet béke

A 2024-es Színházi világnap üzenete

Minden ember egyedi, és közben pont olyan, mint bárki más. A látható, külső megjelenésünk persze különbözik másokétól, ez így van jól, de mindegyikünkben van valami, ami csak hozzánk tartozik – ami mi vagyunk. Hívhatjuk ezt szellemnek vagy léleknek, vagy dönthetünk akár úgy is, hogy nem nevezzük sehogy, csak hagyjuk, hadd létezzen.

De miközben ennyire különbözünk, azért hasonlítunk is. A világ bármely tájáról származó emberek alapvetően hasonlóak egymáshoz, mindegy, milyen nyelvet beszélnek és mindegy, milyen a bőrük vagy a hajuk színe. Ez egyfajta ellentmondás: az, hogy egyszerre hasonlítunk és teljesen különbözőek is vagyunk. Talán mi, emberek lényegében a testünk és lelkünk összekötetése miatt vagyunk ilyen paradoxonok – mi testesítjük meg a legföldhözragadtabb, legmegfoghatóbb létezést és egyszerre valami mást, ami túllép ennek a létezésnek a határain.

A művészet, a jó művészet a maga csodálatos eszközeivel képes vegyíteni az egyedit az egyetemessel. Engedi, hogy megértsük, mi az, ami különbözik tőlünk – mondhatni idegen – azzal, hogy univerzálisnak mutatja. Így a művészet képes áttörni a nyelv, a földrajz, az országok határait. Nemcsak a mi egyedi tulajdonságainkat egyesíti, de bizonyos értelemben minden embercsoport, például minden nemzetét is.

Mindezt a művészet nem úgy éri el, hogy elegyengeti a különbségeket és mindent ugyanolyannak mutat, épp ellenkezőleg; azt mutatja fel nekünk, ami más, mint mi, ami távoli tőlünk és idegen. A jó művészet pont ezt tartalmazza: valami idegent, amit nem tudunk teljesen megérteni, és közben furcsamód mégis értjük valahogy. Ott van benne a rejtély, ami lenyűgöz és a határainkat feszegeti, ezzel pedig megteremt valami földöntúlit, amit minden műalkotásnak tartalmaznia kell, amihez minden műnek el kell vezetnie a befogadót.

Nem ismerek jobb módszert az ellentétek egymáshoz való közelítésére. Ez a szemlélet teljességgel szembenáll a világban túlságosan is elterjedt erőszakos konfliktusok gyakorlatával – mikor az emberek elmerülnek a romboló kísértésben, hogy kiírtsanak mindent, ami idegen, különleges és más, és ehhez gyakran a legemberetlenebb találmányokat használják fel, amiket a technológia rendelkezésükre bocsát. Terrorizmus van a világban. Háború. Mert az embernek van egy állatias oldala, amit az az ösztön táplál, hogy az idegent fenyegetésnek érzékelje ahelyett, hogy egy lenyűgöző rejtélyt látna benne.

Így tűnik el a különlegességünk (látható különbözőségeink) kollektív ugyanolyságot hagyva maguk után, és minden, ami más, mint mi, az fenyegetés, így hát ki kell irtani. A miénktől különböző vallásokat és politikai ideológiákat le kell győzni és el kell pusztítani. A háború harc a mindegyikünkben ott lakozó egyediség ellen, és harc a művészet és a benne lakozó egyediség ellen is.

Általánosságban beszéltem itt most a művészetről, nem mentem bele a színház vagy a drámaírás szűkebb témakörébe, mert, ahogy mondtam is, minden jó művészet valahol mélyen ugyanazon dolog körül forog: fogja a teljességgel megismételhetetlent, a jellegzetest és egyetemessé teszi. Művészileg az egyedit az egyetemességgel egyesíteni azt jelenti, hogy nem hagyjuk ki belőle a sajátosságokat, hanem inkább hangsúlyozzuk őket, hagyjuk, hogy az ismeretlen átragyogjon a művünkön.

A háború és a művészet ellentétek, ahogy a háború és a béke is azok – ez ilyen egyszerű. A művészet béke.

Fordítás: Németh Nikolett

JON FOSSE

Nobel-díjas norvég író. 1959-ben született. Színdarabok, regények, verseskötetek, esszék, gyerekkönyvek szerzője. Írói stílusát a minimalizmus és az érzelmi mélység jellemzi, talán ennek is köszönhető, hogy ő a világ legtöbbet játszott drámaírója. 2023-ban irodalmi Nobel-díjat kapott újszerű drámáiért és prózájáért, melyekkel hangot ad a kimondhatatlannak.

Fosse munkáit több mint ötven nyelvre lefordították, darabjait pedig világszerte több mint ezer színpadon mutatták már be. Minimalista és introspektív, gyakran a lírai próza és költészet határán

egyensúlyozó drámái Henrik Ibsen 19. századi drámai hagyományát folytatják.

Művei az emberi létezés lényegét kutatják, a bizonytalanság, a szorongás, a szerelem és a veszteség témáival foglalkoznak. Egyedülálló írói stílusával és a mindennapi helyzetek mélyreható feltárásának képességével a kortárs irodalom és színház meghatározó alakjává nőtte ki magát.

Jon Fosse 2014-ben az első Madách Nemzetközi Színházi Találkozó, a MITEM vendége volt, amikor az Egy nyári nap című drámája szerepelt a fesztivál műsorán.

Minden évben a Színházi világnapon, március 27-én olvassák fel az aktuális a világ színházaiiban. Az idej üzenetet Trill Zsolt tolmácsolásában itt lehet hallgatni.

OSZTOVITS ÁGNES

„Rátóti Zoltán nagyszerű István király, minden jelenetben más és más, és mindig hiteles.

NICK THORPE

„Átgondolt adalékot kaptam az identitásról, összetartozásról, a személyes felelősségről szóló vitához...

Hit és hagyomány

A halál közelségét érző István királynak el kell döntenie, hogy utódja nem lévén – Imre herceg két éve meghalt – kinek adja át a koronát. Ilona nővére Itáliában született és nevelkedett, buzgó keresztény fiának, Orseolo Péternek, avagy a vele egy vérből való, a magyarok körében rendkívül népszerű, jó ideje raboskodó Vazulnak. István tudja, hogy az ország jövője, a békesség szempontjából az lenne a jó döntés, ha Vazul elszakadna régi hitétől, s keresztényként lépne a trónra, de Vazul úgy érzi, a kereszténység megöli benne és népében a magyarságot. István nem tudja meggyőzni, marad hát Péter, aki, hogy megtorolja Vazul emberének a király elleni merényletkísérletét – ősi pogány rítus –, Vazul fülébe ölmet öntet, szemét pedig kiszúratja. Mégpedig István törvénykönyvére hivatkozva. Borzalmas, nyugtalanító koronázás lesz, István az Istenanya, Mária oltalmába ajánlja az országot.

Sík Sándor 1933-ban a Nemzeti Színházban bemutatott feszes, jól megformált figurákat felvonultató, a szereplők egymáshoz való viszonyát pontosan tisztázó, három felvonásos színjátéka, az *István király*, amely egyetlen napba sűríti az eseményeket.

Berettyán Nándor rendező úgy döntött, hatásosabb lesz az előadás, ha a két szembenálló felet képileg is bemutatja, ezért kiszélesítette a teret. Nyilván abból indult ki, hogy a mai néző kevéssé ismeri a történelmet, így erős vizuális effektusokra is szüksége van, hogy az ellentétek világosabbak legyenek számára. Ezért épült be az előadásba Vazul asztonyának, Gyöngynek a kísérete, amelynek tagjai fergeteges táncot járnak (koreográfia: Berecz István). De kimarad az a fájdalmas dialógus, amelyben István közös gyermekkori élményeiket idézi fel az asszonynak. Azt az időt, amikor még szerették és megértet-

Sodró lendület

Robert Graves brit író *A fehér istennő* című művében így fogalmazza meg az igazi költészet lényegét: „ami megborzongtat”.

Amikor Gizella az *István király* zárójelenetében felkiált: „*A király meghalt!*” és Ilona (István testvére) ünnepélyesen ráfeleli: „*A király él!*”, beleborzongtam. Ez Sík Sándor 1930-ban írt, majd 1933-ban átdolgozott darabját, Berettyán Nándor rendezői képességeit, a szereplők erős – mégsem érzélgős – alakítását, valamint a kitűnő díszletet dicséri. Horváth Márk nagyszerű óriásbáb-szellem.

Őszintén szólva, lefelé a lépcsőn, a Nemzeti Színház alagsorában lévő Gobbi Hilda Színpad irányába lépkedve attól tartottam, hogy a kultúrharc újabb „túlfőzött fogásaként” nemzeti propagandadarabot tálalnak fel nekünk. Ehelyett átgondolt adalékot kaptam az identitásról, összetartozásról, a személyes felelősségről szóló vitához.

A haldokló István király Rátóti Zoltán lenyűgöző alakításában, valódi dilemmával néz szembe. Mint minden jó államférfi, mérlegeli a lehetőségeket: Vazult tegye meg utódjának, vagy a velencei Orseolo Pétert? Az egyik visszaszolgáltatná az országot a pogányoknak, a másik meg átadná a németeknek és az olaszoknak. Egy Ilona ihlette látomás segítségével úgy oldja meg a „feladványt”, hogy koronáját és királyságát Szűz Mária oltalmába ajánlja – a magyarok e zseniális misztikus húzásnak köszönhetik a megmaradásukat. Mária a magyar történelem őrangyala. Idézzük fel George Harrison dalszövegét a „*Let it Be*” című számból: „*Mikor bajban vagyok, Mária Anyánk jön hozzám, bölcs szavakat szólva...*”.

A sodró lendületű előadás fiatal rendező munkája. A nők gyönyörűek. Gizella (Söpte Andrea) kellően tragikus, Ilona (Battai Lili Lujza) elbűvölően hűséges, a pogány táncos-

ték egymást. Persze ez érthető, hiszen a szereposztás szerint Gyöngy csupa tűz fiatal nő (Martos Hanga), István pedig halálra készülő férfiú.

Feltűnnek a színpadon Vazul „csimbókos” harcosai is. Nyilván a fiatal közönség számára érthetőbb így Sík Sándor üzenete, amelyet élete szinte minden időszakában hangoztatott: *„Magyarnak lenni Szent István tanítása szerint erkölcsi fogalom. (...) még senkit sem tesz magyarra az, hogy magyarul beszél. Ez még nagyon kevés. Senkit sem tesz magyarra még az sem, hogy a vére magyar, sőt még az sem, hogy magyarnak vallja magát... Magyarnak lenni: erkölcsi lendület. Magyarnak lenni: hit. Hit a magyarság hivatásában. Hit abban, hogy Isten akar velünk valamit, és hogy a magyarság képes megvalósítani ezt az isteni gondolatot.”*

Ha lennének is vitáink a rendezővel a színpadi térformálásról, a színészszeretéről csak a legnagyobb elismerés hangján

nők csinosak, kedvencem azonban Gyöngyi (Martos Hanga), Vazul nejce. Istvánnal szembeni büszke kiállásával kishíján engem is a pogányok oldalára állított. Egyedül István alakja idealizált, ám ezért aligha hibáztathatjuk akár Sík Sándort, akár Berettyán Nándort. Sík a magyarországi kommunizmus legkeményebb éveiben is erkölcsi iránytűnek tekintette István életművét. *„Magyarnak lenni Szent István tanítása szerint erkölcsi fogalom. (...) még senkit sem tesz magyarra az, hogy magyarul beszél. Ez még nagyon kevés. Senkit sem tesz magyarra még az sem, hogy a vére magyar, sőt még az sem, hogy magyarnak vallja magát: a magyarságot erkölcsi küzdelemmel, Isten-sürgette cselekvésével úgy kell kiküzdenie (...) Magyarnak lenni: hit. Hit a magyarság hivatásában. Hit abban, hogy Isten akar velünk valamit, és hogy a magyarság képes megvalósítani ezt az isteni gondolatot.”*

szólhatunk. Rátóti Zoltán nagyszerű István király, minden jelenetben más és más, és mindig hiteles. Fájdalmai és féltelmei közepette is tekintélyt parancsol. Feleségével, Gizellával (a nagyszerű Söptei Andrea) nagylelkű és gyengéd, menyével, Imre herceg özvegyével (a szép jövő előtt álló egyetemista Battai Lili Lujza) megértő, az udvar népét okosan kezelő, az ármánykodáson átlátó uralkodó. Amikor felajánlja a koronát Szűz Máriának, egyszerre vall hitéről és abbéli kétségbeeséséről, hogy mások nem értik: a keresztény hit és az ősi hagyomány nem zárja ki egymást.

A kiváló Kristán Attila láthatóan jól érzi magát Vazul Istvánénál szükségképpen egysíkúbb szerepében. El tudja hitetni, hogy ő is a magyarság javát akarja. Nem érdemli meg a pusztulását hozó büntetést. Az előadás egyik legfőbb erőssége Szabó Sebestyén László Orseolo Pétere. Látszólag mélyen keresztény, vallásos, valójában fölöttébb alattomos. Nagyon szeretne király lenni, ennek érdekében támogató harcosokat hív a város közelébe, ám István előtt mindent tagad. Hogy elnyerje a nép bizalmát, Imre özvegyét, Ilonát szeretné feleségül venni. Csak-hogy hiába udvarol. Vazullal úgymond törvényesen számol le, de érzi, hogy a pogány magyarok sosem bocsátanak meg neki. Szarvas József Aba Sámuelként hiteles összekötő kapocs a két nagy tábor között. Nem ő tehet róla, hogy Sík Sándort nem igazán érdekelte a későbbi király figurája...

a szerző kulturális újságíró, szerkesztő, könyvkritikus

Ez a megfogalmazás segít a hozzám hasonló idegeneknek és bevándorlóknak szembenézni a kérdéssel: mit tehetünk Magyarorszáért, ha felvesszük a magyar állampolgárságot? Talán, mint Sík Sándor az 1930-as években, a magam részéről annyit tehetek, hogy kritizálom, amit túlzásnak látok, és napi szinten igyekszem meglátni azt, ami érték ebben az országban.

Sík azzal teremti meg a darab drámai feszültségét, hogy a cselekményt István utolsó földi napjára, Mária – katolikus tanítás szerinti – mennybevitelének előestéjére helyezi. A két tűz közé – az ország alávetésére készülő nyugati világ és a szittyá gyökökhez, szertartásokhoz visszatérni igyekvő pogányok közé – került uralkodó döntése megdöbbentő, mai felfogás szerint megmagyarázhatatlan, egyenesen örültség. A fennmaradt történeti töredékekből tudjuk, hogy István utódja Péter lett. Ám egy pogány felkelés letaszította a trónról, amelyre Vazul fia, Endre ült, helyreállítva az 1301-ig uralkodó Árpád-ház hatalmát.

De kicsoda Mária az elmúlt 986 év fényében? A választ ismét Robert Graves művében keresem: *A tavasszal új erőre kap, s felbolydul az erdő / Zöldbe borulva ünnepli az Anyát / Minden mádar hozzá zengi dalát...* Mária az Örök Nő, keresztény alakban. Áprilisi estén a Nemzeti Színházból kilépve, Budapest minden fája az ő illatát árasztja, az ő nevét susogja.

a szerző a BBC kelet-közép-európai tudósítója

A kőszívű ember fiai

Hazaszeretetet vagy önérdék? – Jókai Mór regénye ma is aktuális

„A föld ne forogjon, hanem álljon” – mondja halálóságyán Baradlay Kazimir a szabadságharc előtti napokban. De a forradalom után a világ megváltozik, és Baradlayné szembe megy férje végrendeletével, hogy fiait a magyar haza védelmének szolgálatába állítsa. Jókai Mór regénye ma is aktuális kérdéseket feszeget, amit a regényből írt új darab továbbgondol. Hazaszeretetet vagy önérdék?

– Ha úgy tetszik, a Baradlay-család története egy csődtömeg, mert semmi nem úgy történik, ahogy Baradlay végakarataiban elrendeli. Adott egy tiszt, Richárd, aki a császár szolgálatában álló katonaként még szíve szerint odasuhintana a bécsi forradalmároknak, aztán az anyja meggyőzi, hogy őt átverték, neki a forradalom mellé kell állnia, és nem a régi rendet védelmező katonaként ellene fordulni. Ez a katonaember óriási utat tesz meg addig, amíg a régi státuszából mindent elveszít, és egy új életet kell kezdenie. Ebben persze nagy szerepe van a családnak, a szerelmének, Editnek, illetve annak a frigynek, ami összeköti ezt a két embert. Örültem, hogy ott van a regényben ez a jövő felé nyitó mag, két fiatalember: Richárd és Ödön, akik megfogják egymás kezét, és számíthatnak egymásra. Az előadás záróképe azt sugallja, hogy szét hasadt Magyarország, de ha nem veszünk bele az e fölött érzett búslakodásunkba, akkor ezekben a fiatalemberekben igenis látni lehet a reményt, ők lesznek, akik majd át-hidalhatják ezt a szakadékot – fogalmaz Szikora János, az idén március 16-án bemutatott előadás rendezője.

Jókai Mór regénye a magyar irodalom nagyszerű alkotása, műveltségünk része, talán többen látták a filmfeldolgozását, mint olvasták a regényt. A színházi előadás új megközelítésben, a sűrítés és az színészi játék varázsával hozza közel hozzánk az 1849-49-es évek valóságának maig érvényes kérdéseit, és az akkor élt emberek válaszait.

Jókai Mór – Selmeczi Bea – Szikora János

A kőszívű ember fiai

Baradlayné – VARGA MÁRIA | Rideghváry Bence – SARÁDI ZSOLT | Salamon – KUNA KÁROLY | Baradlay Ödön – IMRE KRISZTIÁN | Baradlay Richárd – KOVÁCS TAMÁS | Baradlay Jenő – IONESCU RAUL | Tallérossy Zebulon – KRISZTIK CSABA, továbbá: Ballér Bianka, Tűzkő Sándor, Závodszky Noémi, Mosolygó Sára, Fehér Diána Aida E. H., Farkas Angéla, Trokán Péter, Juhász Illés, Kelemen István, Keller János, Ács Tamás, Góg Tamás, Horváth Gergely, Derzsi János, Szabó Miklós Bence, Rovó Tamás, Szabó Miklós, Magony Imre, Simon Kimberli, Radics Luca, Barna Levente, Adams Katalin, Major Gábor, Bóna Panka, Weil Szilvia, Végh-Szirmai Irén, Németh Mariann

jelmez/díszlet: Kovács Yvette Alida // dramaturg: Selmeczi Bea

Rendező: SZIKORA JÁNOS

mikor? hol?

május 22. – 19 óra • Nagyszínpad

A székesfehérvári Vörösmarty Színház vendégjátéka

ELŐADÁS-AJÁNLÓ

Én így látom – Tompa Miklós mesél

A nagy székelyföldi rendező élet- ésínháztörténetei

Tompa Miklós (1910–1996) az erdélyi magyar színház legendás alakja. Ő mesél: feltartóztathatatlanul, színesen, derűvel. Élményszerűen beszél életének meghatározó történeteiről, a megélt történelemről, emberekről, és persze a színházról – legfőbb céljáról: az elmaradott Székelyföldön állandó színházi kultúrát teremteni.

Tompa Miklós a kilencvenes évek elején mesélt Bérczes Lászlónak, így született meg a *Székely körvasút* című rendhagyó életinterjú-kötet. Az előadás szövegkönyvét ennek alapján készítette Barabás Olga, aki egyben az előadás rendezője is. A beszélgetőkönyv, illetve a belőle inspirálódó előadás is kortörténeti dokumentum, hiszen az 1945-1946-os színházalapítás történetét, valamint a marosvásárhelyi és székelyföldi színházkultúra nagyrealista vonulatát is meghatározó alkotó életútjának fontos állomásait dolgozza fel dramatikus, interjúszínházi formában. A Székely Színház alapító-rendezőjét az UNITER-díjas László Csaba alakítja.

Tompa színpadról elhangzó történetei azonban többek, mint erdélyi színházi belügyek, az életről, a kisebbségi lét küzdelmeiről, a művészetről és egy nagy művész vívódásairól szól: nagy éleslátással, áradó létszeretettel és sok humorral.

1946-ban Tompa Miklós alapítója volt a marosvásárhelyi a Székely Színháznak, amely a város mai Nemzeti Színháznak elődjeként működött. A román és magyar kétnyelvű társulat magyar fele ma az ő nevét viseli. A társulat Tompa igazgatása első tíz évében vált országosan, sőt az államhatárokon túl is az

erdélyi magyar színházasz reprezentatív együttesévé. A hatvanas évektől Tompa rendezte Marosvásárhelyen és Sepsiszentgyörgyön a leghitelesebb és leghatásosabb Tamási Áron-be-mutatókat.

A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház a 2024/2025-ös sze-zonban ünnepli 80. évadját, melynek keretében jelen előadás-sal saját alapítója és egyben nagyformátumú alkotója előtt tiszteleg.

Én így látom – Tompa Miklós mesél

színházi előadás Bérczes László Székely körvasút című interjúkötete nyomán

Tompa Miklós – LÁSZLÓ CSABA | Riporter / zenész – KOVÁCS KÁROLY | További szereplők: BENŐ KINGA, FODOR PIROSKA, P. BÉRES ILDIKÓ, KÁDÁR NOÉMI

Zeneszerző: Kovács Károly // Díslet: Adrian Ganea // Jelmez: Nagy Fanny // Dramaturg: Barabás Olga

Rendező: BARABÁS OLGA

mikor? hol?

május 10., 11. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

A Marosvásárhelyi Nemzeti Színház Tompa Miklós Társulatának vendégjátéka

| fotó: Mészáros Zsolt

Kivilágos kivraddig

Móricz Zsigmond dzsentrivilága kel életre a színpadon

Móricz Zsigmond 1898-ben játszódo regényének nem egy személy a főhőse, hanem egy társadalmi osztály: a vidéki dzsentrí. Szereplői a magyar jó mód komondorában bolhaként ugrálnak és pattintják le azt, akivel nem akarnak közösködni. Az örökös anekdoták és népdalok mellett a változás és a változtatás kérdése lebeg az alföldi ház feszült szobáiban, ahol István-nap van minden hétfőgén, és a mulatság akkor is kivilágos kivraddig tart, ha közben teli kristálypohárként törnek össze az álmok. Meddig tartható fent a látszólagos rend, ha a régi rendszerek kerekai elakadtak a sárban? Horváth Csaba rendezésében Móricz szövegeinek zeneisége és történetének örökérvényűsége erősödik fel a fizikai színház eszközeivel.

„Doby István jószágigazgatónak és családjának a gróf felmondása miatt rövid időn belül költöznie kell az addig biztos megélhetést biztosító uradalomból. Ám, ameddig lehet, nem néznek szembe a csupasz tényekkel a háziak. Ahogyan a vendégek sem teszik ezt meg, hiszen így vagy úgy, a legtöbben a megélhetésük miatt, de mindegyikük kapcsolódik Dobyékhoz. Ebben a maszatolásban segít az állandósult adomázás. Horváth rendezésében az anekdota a színpadi játék legfontosabb szervezőelemévé válik, miközben az esetek döntő többségében megtartja a történet(ek), az emberi sorsok feszültségét is” – írja a kultúra.hu kritikája. A Revizor portál így méltatja az előadást: „a cselekmény egy helyszínen, egy éjszaka alatt játszódik le. A végtelen anekdotázásokból azonban sokszínű, mély jellemek bontakoznak ki és ez a színpadi adaptációban is maradéktalanul érvényesül. A regényt ismerő néző úgy érezheti, mintha semmit sem húztak volna a szövegből, mégis a színpadon jól működő, befogadható egészet kapunk...”

Horváth Csaba rendezésének természetesen elengedhetetlen kelléke a fizikai színház eszköztára. Ezt az eszköztárat pedig a Forte Társulat tagjaival kiegészült szombathelyi társulat nagy energiával működteti.”

A szombathelyi *Kivilágos kivraddig* 2023-ban több kategóriában is díjat kapott a színikritikusoktól: a legjobb közházai előadás, a legjobb rendezés (Horváth Csaba), a legjobb férfi epizód szereplő (Gyulai-Zékány István).

Kivilágos kivraddig

Móricz Zsigmond regénye alapján a színpadi szöveget készítette: Tóth Réka Ágnes

Szereplők: SZERÉMI ZOLTÁN, BÁLINT ÉVA, MARI DOROTTYA, NAGY-BAKONYI BOGLÁRKA, HAJDU PÉTER ISTVÁN, SIPOS LÁSZLÓ MÁRK, FEHÉR LÁSZLÓ, GYULAI-ZÉKÁNY ISTVÁN, CSONKA SZILVIA, NÉMEDI ÁRPÁD, BALOGH JÁNOS, WIDDER KRISTÓF, NAGY CILI, ANTAL D. CSABA, HERMAN FLÓRA, HORKAY BARNABÁS, KELLER DÁNIEL, KELLER-DÉNES EMŐKE, SZABÓ TIBOR, NÉMETH JUDIT

Jelmez: Benedek Mari // díszlet: Kiss-Benedek Kristóf, Kalászi Zoltán

Rendező: HORVÁTH CSABA

mikor? hol?

május 23. – 19 óra • Nagyszínpad

A Weöres Sándor Színház és a Forte Társulat koprodukciója

Nem élhetek muzsikaszó nélkül

Móricz Zsigmond klasszikusa – a Déryné Társulat új előadása

A *Nem élhetek muzsikaszó nélkül* egy mindenkit magával ragadó szerelmi történet. A férfi számára nélkülözhetetlen a nő, a nő pedig elválaszthatatlan a férfitől, mindkettejük számára pedig az élet élményteljes muzsikaszó nélkül elképzelhetetlen. Az emberi mivolt mindennapos drámája, hogy személyiségünk törekény, és mi mindent megteszünk annak érdekében, hogy ezt a sebezhetőséget elrejtjük. Ezt látjuk Móricz Zsigmond élettel teli karaktereiben is. Pólka és Balázs, akik bár nyilvánvalóan szerelmesek egymásba, kapcsolatukat pattanásig feszítik, míg nem lágyan engedve visszatérnek a szeretetteljes mindennapokhoz. Balázs, a nyírségi birtokos, három napja ünnepi névnapját, de felesége, Pólka, már nem bírja tovább. Elmenekül a gögös Zsani nénihez. Bár boldogságukhoz csak egy bocsánatkérés hiányzik, a bőrük alatt izzó vonzalom miatt egyikük sem lép. Balázs a kocsmába költözik és nótázik, Pólka pedig zsörtös nénikéjével él, hogy ne sérüljön az igazuk. De valaki mégis lép majd, és áttöri a burkot, felvállalva lelkének érzékenységét.

Az előadásban ünnepeljük a lélek rezdüléseinek szépségét, a boldogságot, a nőt, a férfit, és a muzsikaszó varázsát.

Móricz Zsigmond ennek a dzsentritörténetnek az ötletét a Kós Károlynál, a híres építésznel tett 1914-es farsangi látogatásból merítette. A regény alakjainak modelljei pedig első

felesége és annak nagynénjei voltak. Egy letűnt világ korrajza a regény: derűvel és keserűséggel, móríci vaskossággal és érzékenységgel.

A Déryné Társulat vendégjátéka

Móricz Zsigmond

Nem élhetek muzsikaszó nélkül

Balázs, birtokos – KASZÁS MIHÁLY | Pólka, felesége – VAS JUDIT GIGI | Zsani néni, Málcsi néni – LOSONCZI KATA | Mina, Veronika – ERDÉLYI TIMEA | Pepi néni, Kisvicákné – TARPAI VIKTÓRIA | Borcsa, Biri – GULYÁS GABRIELLA | Viktor – HORVÁTH MÁRK | Dezső – IVASKOVICS VIKTOR | István, Gergő – SZÉPLAKY GÉZA | Imre – KÁRPÁTI BARNABÁS | Gyula – PÁSZTOR MÁRK | Mircse – HAVASI PÉTER | Peták, Kocsmáros – DÁNYI KRISZTIÁN

Dramaturg: Bereczki Ágota // Zenei vezető: Kiss B. Ádám // Díszlet: Csiky Csaba // Jelmez: Kiss Zsuzsanna

Rendező: KIS DOMONKOS MÁRK

mikor? hol?

május 21. – 19 óra • Gobbi Hilda Színpad

| fotó: Ocean Productions

Egri csillagok

Sűrített idő, sűrített létezés

A hetvenéves Rubold Ödön a kicsapatás öröméről, mérnökségről és színházról, versmondó gyerekekről és barátságokról

Huszonöt éve tagja a Nemzetinek – ő az egyetlen a jelenlegi társulatban, aki a régi és az új Nemzeti Színházban is dolgozott. Sokat játszik, tanít, ha felkérlik, rendez is. Szerinte nem született színész, de szorgalmas, és vannak jó képességei. Gyerekkorában sokszor cukkolták a neve miatt. Rendszeresen fut. Rubold Ödönnel beszélgettünk, aki nemrég lett hetvenéves.

Jól néz ki. Mi a titka, hogyan tartja karban magát?

– Wekerlén van egy futópálya, ahová kijárok. Egy kör séta, két kör futás, közte gimnasztikázás. A sport mindig hozzátartozott az életemhez. 17 éves koromig igazolt futballista voltam, később teniszeztam, kerékpároztam, úsztam. Mikor az orvosom nézi a leleteimet, mindig mondja: „Ne legyen nagyképű – gének!”

Kijelenthetjük, hogy ha nincs Krizsai Tibor, akkor ma nem lenne színész?

– Valóban, nagyon emlékezetes beszélgetés volt! Villamosmérnöknek tanultam, és Tibor a kollégiumi szobatársam volt. Rettenetesen szenvedtem a műgyetemen, mert nem érdekelt. Viszont hihetetlen kulturális élet zajlott, koncertekre, filmklubokba jártam, láttam Gábor Miklóst, Haumann Pétert, Latinovits Zoltánt, akivel az előadása után a könyvtárban beszélgettünk is. Rájöttem, hogy engem az emberi sorsok, lelkek, érzelmek érdekelnek. Egy nap Tiborral dumáltunk, aki biztatott, próbáljam meg a színészetet. Fölhozta példának Latinovitsot, aki építészként végzett, és utána lett színész. Miért ne lehetne váltani? Láttam egy plakátot az egyetemen, hogy a Szkéné Színház felvételt hirdet. Egy verset tudtam, a *Magyar jakobinus dalát* Adytól, azt mondtam el Wiegmann Alfrédnek, az akkori vezetőnek. Ott eldől a sorsom.

**„Minden fontos dologban
kipróbáltam magam, főszerepeket
játszottam, szerepeltem mozi- és
tévéfilmekben, szinkronizáltam.**

**Fiatalkoromban előfordult,
hogy egy nap három előadást
játszottam. Azt máig értékelem,
ha jó szerepet kapok.**

Befejezte az egyetemet?

– Tizenhét ismétlő vizsgám volt. A rektori utóvizsga háromtagú bizottságának könyörögtem, hogy csapjanak ki, mert színész szeretnék lenni. Azt mondták: „Fiatalember, minden szigorlata megvan, már semmi nem menti meg attól, hogy mérnök legyen.” Végül beírták az egyest, én pedig évekkel később meghívtam őket a negyedéves diplomamunkámra, *A Kanamazov testvérekre*. Elismerték, hogy jól döntöttek.

Több mint tíz darabban játszik a Nemzetiben. Emellett mire marad még ideje?

– Együtt dolgozom a Duna Művészegyüttessel és színpadi beszédet tanítok két osztálynak a Baross Imre Artistaképzőben. Ahhoz, hogy a fiatalok intenzíven tudjanak létezni a színpadon, át kell alakítaniuk a testüket, főleg a légzésüket. A hétköznapi ember léte kevés a színpadon, főleg nagy színpadon, mert ugye ott sűrítmény van: sűrített a tér, az idő és sűrített az ottani létezésünk is. Helyesen, érthetően, a személyiségnek megfelelően kell beszélni, aminek az alapja, hogy jó helyre vegyük a levegőt. Ha valakinek „vivő” hangja van, az komoly magabiztosságot ad a színpadon. A kisunokám hét és fél hónapos, örömmel nézem, hogy ő még tud helyesen lélegezni, természetes módon jár föl-le a pocakja.

Nagy rajongója a verseknek. Ez már a főiskolán is így volt?

– Már középiskolás koromban Ady-rajongó voltam, de nem szerettem verset mondani, mert rettenetesen izgultam. Aztán József Attila, majd Baka István lett a kedvencem, most éppen Babits, de kezdek „átállni” Kányádi Sándorra. A Nemzeti Színház kereteiben működött Nemzeti Stúdióban évekig tanítottam színész mesterséget. Szerintem sok dolog tanulható a szakmánkból, és abba az illúzióba ringatom magam, hogy át is tudom adni. Élvezem látni, ahogy nyiladoznak a gyerekek. Most végez egy öttagú csapat az artistaképzőben, nem lehet összehasonlítani, hogyan kezdtek nálam verset mondani, és milyen szinten állnak most. Néha eltátom a számat a csodálkozástól.

Mikor kezdett el a határon túl is gyerekekkel foglalkozni?

– A Székelyföldi Varga Sándor Verstábor – Kubik Annával és Ráckevei Annával – egyfajta „utókezelés”, ugyanis nem szeretnénk elengedni a Kárpát-medencében tartott versmondóversenyekek résztvevőinek a kezét. Varga Sándor találta ki, hogy hívjuk el őket verstáborba. Sajnos ez a nagyszerű ember már nem él, az özvegye viszi tovább ezt a nemes ügyet. Tavaly tartották a 11. találkozót Csíksomortánban, én kilenc éve tartok velük minden nyáron. A két Anna minden nap egy versmondással kapcsolatos témát beszél át a résztvevőkkel: melyek a beszélt nyelv írott és íratlan szabályai, vagy hogyan válasszanak verset. Én azokkal a gyerekekkel foglalkozom, akik másodszor-harmadszor vannak ott. Mindenféle gyakorlatokat csinálunk, amelyek egy része kicsit már átvezetés a színesítés felé. Logopédus is foglalkozik velük, néptáncot tanulnak, a Misztrál együttes dalokat tanít, jókat kirándulunk. Nagy élmény mindannyiunknak. Elementáris érzések szabadulnak föl a gyerekekből egy-egy ilyen táborozás alkalmával.

Kubik Annával már régebbi a kapcsolata. Mióta ismerik egymást?

– Fölöttem járt egy osztályba Bubik Istvánnal, én pedig nagy barátságban voltam Funtek Friggyessel. Később mindannyian egy színházban játszottunk, négyen egy gombóccá váltunk. Fricivel együtt is laktunk. Miközben a Nemzetiben próbálták az *Advent a Hargitán* című darabot, Fricitől folyamatosan hallottam, hogyan dolgoznak, mik a problémák. Előző nyáron, 1985-ben elhívtak Erdélybe, ahol Sütő András kertjében ismerkedtem meg a darabbal. Azért nem benn a lakásban, mert a vécé is be volt poloskázva. Sütő iszonyú prés alatt állt. Végig követtem a darab és a bemutató körüli botrányt, meghurcoltatást is. Sütő András két évig nem jöhetett át, de mikor megérkezett, az ünnep volt. Három évig együtt öltöztem Sinkovits Imrével, és tanúja voltam, hogy Imre bácsi minden nap megírt egy nyílt levelezőlapot Sütőnek, minden nap elment a postára és feladta. Mondom, Imre bácsi, nem lesz ebből Sütőnek baja? A Securitate biztosan figyeli. Legalább megtanulnak

Szász Enikő és Tóth László a Rubold Ödön által rendezett Hazatérésben

olvasni és művelődnek! – válaszolta. Száz ilyen levelet írt. A békéscsabai *Advent a Hargitán* rendezésemet Sütő András már nem látta, de azt még igen, amikor átvettem a szerepet Bubikótól, aki akkor elment Angliába. István pedig előzőleg Fricitől, mert ő meg Franciaországba költözött.

Máig műsoron van a Nemzetiben a 2022-ben bemutatott *Hazatérés* című rendezése – nem ez volt az első...

– Profi körülmények között a békéscsabai *Advent a Hargitán* volt az első, a *Hazatérés* a második rendezésem. Előtte diákoknak állítottam színpadra több vizsgaelőadást, közülük az egyik legemlékezetesebb a *FAME* című darab.

Számított, hogy az édesapja is amatőr színházi rendező volt?

– Nem, mert ő egy vagy két darabot rendezett amatőröknek. Tolna nevű kisvárosunkban legalább öt civil kör működött. Tolna Paks és Szekszárd között félúton található, ott nőttem föl, a dédszülig visszamenőleg minden rokonom ott született. A világ közepe. Jó dramaturgiai érzékeléssel április elsején jöttem a világra. Színész mikor szülessen? Bolondok napján. És még ehhez jött, hogy Ödönnek kereszteltek, ami miatt már az óvodában is sokat cukkoltak. Apukám is Ödön, az ő keresztapja is, aki zirci kereskedő ember volt, abban a korban, amikor óriási tisztelet övezte Széchenyi Ödönt. Még volt becsülete az olyan embernek, aki sokat tett a közért. Széchenyi István Ödön nevű fia – többek között – a magyar és a török tűzoltóság megmentője volt.

Ha már Tolna: a tolnai halászlévet gyufatésztával eszi?

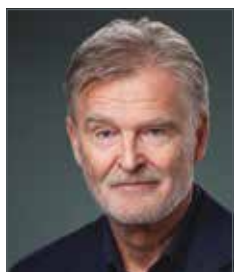
– Csakis! Ha lehet házi gyúrt tésztával. Úgy készítem, ahogy apámtól és az óvodáskori barátomtól tanultam. A Nemzeti Színházban is főztünk már több alkalommal közösen – tíz bográcsban.

A mártírhálált halt Esterházy János grófról szóló *Hazatérés* című darabot Ön szerette volna színpadra vinni vagy fölkérték a rendezésre?

– Érdekes történet. Egy vasárnap a Gesztenyés kertben sétáltam, ahol megláttam egy szobrot. Esterházy Jánost ábrázolta, akiről csak annyit tudtam, hogy magyar arisztokrata volt, Szlovákiában élt, és zsidó embereket mentett. Két nappal később szerződötési tárgyalás miatt beszélgettem Vidnyánszky Attilával. Szó szót követett, egyszer csak azt kérdezte, nem akarok-e egy darabot rendezni Esterházy Jánosról. Majdnem leesem a székről. Lukácsy Györgyöt kérték fel a darab megírására, akivel tavasszal elmentünk Esterházy sírházhoz Alsóbodokra, ahol szeptemberben bemutattuk a darabot. Varázslatos hely. És! Útközben keresztülmentünk kis falvakon, az egyikben az ükapám született, és onnan költözött Tolnára. Kiderült, hogy Gyurinak is csaknem az összes rokona felvidéki. Ahogy a szereplők többségének is.

Mit szeretett volna megmutatni Esterházyból?

– Hogy micsoda lélek lakozott benne! 19 éves koráig élte az arisztokraták kulturált, ugyanakkor léha életét. Trianon sokk-

RUBOLD ÖDÖN

A Magyar Köztársasági Érdemrend lovagkeresztjével kitüntetett Jászai Mari-díjas színművész. 1954-ben született Szekszárdon, egy kisvárosban, Tolnán nőtt fel. A Budapesti Műszaki Egyetemet nem fejezte be,

1982-ben végzett a Színház- és Filmművészeti Főiskolán.

1982-től 1997-ig a Nemzeti Színház tagja volt, ahol háromszor kapta meg a társulat szavazatai alapján a fiatal színészeknek adományozott Farkas-Ratkó-díjat. 2017 óta újra a Nemzeti tagja. 1999-től 2009-ig a Kecskeméti Katona József Színházban játszott, két évig a Békéscsabai Jókai Színházban dolgozott. Színházi munkája mellett számtalan filmben, tévéjátékban szerepelt. Évekig tanított a Nemzeti Színház Nemzeti Stúdiójában.

A 2023/2024-es évadban a következő előadásokban látható Rubold Ödön: *István király*, *A revizor*, *Bánk bán*, *Don Juan*, *Az ajtó*, *Tizenhárom almafa*, *Egri csillagok*, *Csongor és Tünde*, *Vitéz lélek*, *Rómeó és Júlia*

ját nem tudták földolgozni a barátaival, ittak, duhajkodtak, majd Esterházy úgy döntött, inkább tenni kell valamit. Politikai pályára lépett, nemcsak a magyarok, a szlovák emberek jogaiért is kiállt. Sokaknak segített Magyarországra szökni, üldözte a Gestapo, internálták, megjárta a Gulágot. Az élete önként vállalt krisztusi életút különböző stációkkal. Miközben Szlovákiában a mai napig háborús bűnősként tartják számon, folyik a boldoggá avatása. A Felvidéken imádkoznak hozzá, kéréseket fogalmaznak meg felé. Nem keresek rendezési lehetőségeket, mert színész vagyok, de ha számomra fontos ügy, mint ez is – szívügy – jön szembe, akkor beleállok.

Azon kívül, hogy színész, a Nemzeti Színházban évekig az ifjúsági programok felelőse volt. Mi volt a feladata?

– A kicsiktől a gimnáziumi osztályokig programokat tartaltam ki, szerveztem, rendeztem. Például minden második hónap vasárnap délelőttjén kölyöknapot tartottunk különféle kézműves foglalkozásokkal. Később koncerttel, báb- és gyerekelőadással vártuk a gyerekeket. Egy idő után akkora volt az érdeklődés, hogy előre kellett regisztrálni. Elkezdünk

a Nemzetiben is az Ádámok és Évák Ünnepe, aminek a lényege, hogy *Az ember tragédiája* című mű 15 színét 15 különböző iskola diákjai tanulják meg és mutatják be. Mindig óriási siker.

Negyvenkét éve van a pályán. Úgy érzi, már mindent megmutatott magából?

– Áh, nem! Minden fontos dologban kipróbáltam magam, főszerepeket játszottam, szerepeltem mozi- és tévéfilmekben, szinkronizáltam. Fiatal koromban előfordult, hogy egy nap három előadást játszottam. Azt máig értékelem, ha jó szerepet kapok.

Néhány éve már élvezhetné a szabad éveit.

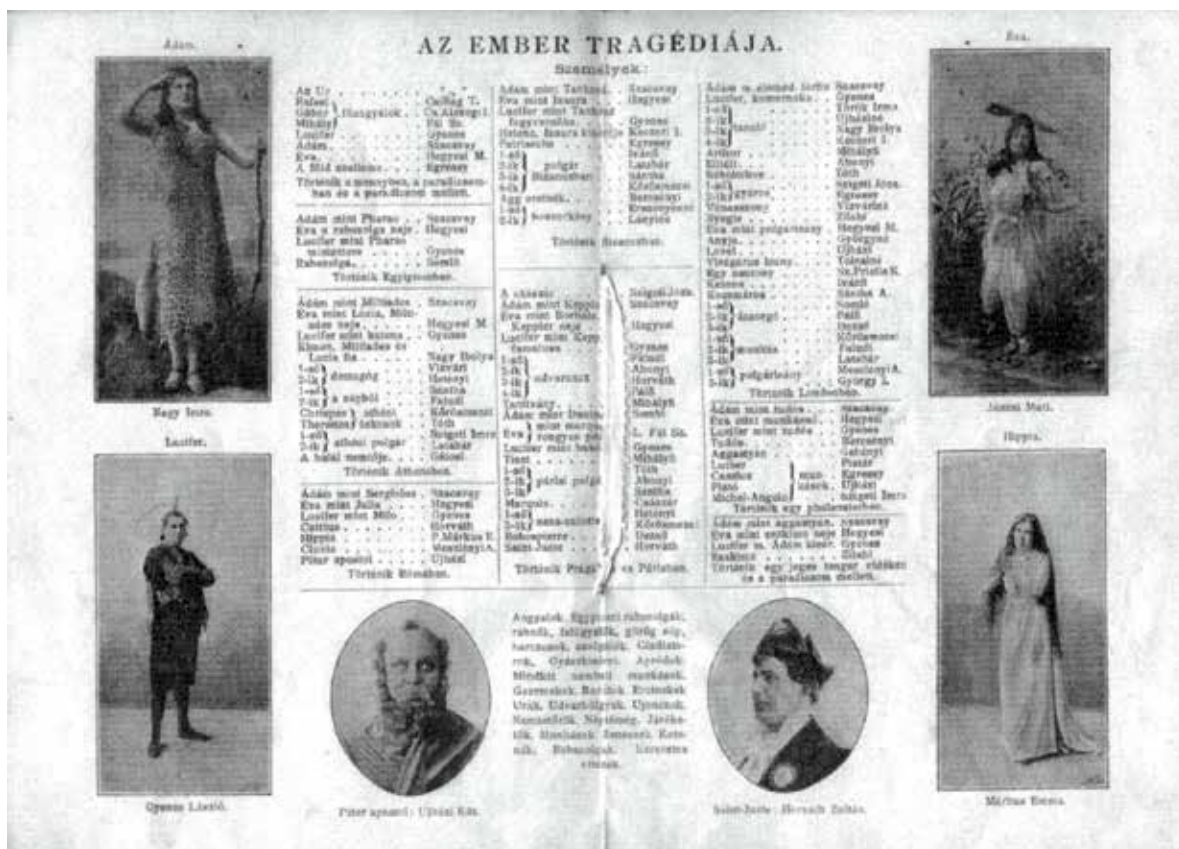
– Eszemben sincs! Ez éltet. Jó, néha megfordul a fejemben, hogy milyen lenne csak úgy lenni... De hát imádom mindent, ami a színpad körül zajlik, elsősorban játszani, tanítani, rendezni. Sok jóban volt részem.

OZSDA ÉRIKA

| fotó: Eöri Szabó Zsolt

A revizor

A Tragédia ősbemutatójának műsorfüzete

Korszakos „mindenesek”

Egymásra épülő életművek – Szigligeti Ede és Paulay Ede hat évtizede a Nemzeti Színházban

A Nemzeti Színház két jeles direktora, még pontosabban „színházi mindenesek” volt Szigligeti Ede és Paulay Ede. Együtt és egymás után 1834 és 1894 között, azaz hat évtizeden át voltak – előbb kisebb, azután egyre nagyobb mértékben – felelős és meghatározó alakjai nemzeti színjátszásunknak. A 210 éve született Szigligeti, valamint a 130 éve elhunyt Paulay pályáját tekintjük át a kettős évforduló alkalmából.

A Nemzeti Színház (előbb Pesti Magyar...) három, vagy mondhatjuk, négy korszakán át irányította Szigligeti Ede és Paulay Ede a munkát, voltak nemcsak adminisztratív, de művészi értelemben is vezetői a társulatnak. Ők ketten az 1840-es évek közepétől a század utolsó évtizedéig tudatos és koncepciózus utat jelöltek ki a színház és a színházcsinálók számára.

ELŐTTEM AZ UTÓDOM

Szigligeti Ede még az úgynevezett klasszikus vándorszínészet utolsó állomásán csatlakozott a Budán játszó társulathoz előbb színész, táncos, kardalos feladatokkal, majd már a következő évtől drámaíróként és -fordítóként. A 1837-ben Pesti Magyar Színházként fölépített, majd 1840-től név szerint is Nemzeti Színházként működő teátrum Kerepesi (ma Rákóczi) úti épületének megnyitásától könyvtáros, majd rendező, titkár, dramaturg, 1859 után

Az aranykor Nemzetije, Paulay Ede (balról a második) társulata a színház udvarán | fotó: Országos Színháztörténeti Múzeum és Intézet

drámai igazgató, 1873-tól előbb ideiglenes, majd 1875 és 1878 között véglegesített direktora volt első számú színházunknak.

Drámaíróként egyes korszakokban szinte a műsor egyharmadát adta, fordításait is számba véve még nagyobb arányban meghatározta a repertoárt. Minden színjátéktípusban igen jelentős műveket vitt színre (annak ellenére, vagy éppen annak tapasztalatával, hogy több mint 100 drámaszövege közt akadnak nemcsak mesteri, hanem mesteremberi, „darabgyárosi” alkotások is).

A drámatörténet úgy tartja számon, hogy ő az első magyar népszínmű, a *Szökött katona* (1843) szerzője. Majd e műfaj képviselőjeként, történelmi drámák alkotójaként, illetve operalibrettók írójaként ő az, aki összeköti a Kisfaludy Károly által a biedermeierben (preromantikában) megkezdett víg- és szomorújáték-hagyományt a Szigligeti után következett korszak romantikából a társalgási színmű felé vezető ívével, Csiky Gergely munkásságával. Vagyis Szigligeti volt a hazai nagyromantika egyik legjelentősebb, de bizonyára a legtermékenyebb drámaírója.

A Nemzeti Színház arculatát meghatározó poszton, drámai igazgatóként követte az 1878-ban elhunyt Szigligetit Paulay Ede, aki a színészi pályát 1851-ben Kassán kezdte, s egyik híres alakítása volt rendező-direktor elődje *II. Rákóczy Ferenc fogsága* [sic!] című művének címszerepe. 1863-ban lépett Paulay első ízben a pesti Nemzeti színpadára, ahol immár nemcsak

színészként, hanem rendezőként és a Drámabíráló Bizottság tagjaként is számítottak rá. 1877-től drámai főrendező lett, s külföldi tanulmányútjai tapasztalataival is tanár, később aligazgató a Színészeti Tanodában. A Tanodát Egressy Gábor és Szigligeti alapította 1865-ben, s az lett a magyar romantikus, majd a korai társalgási realista, a századforduló közeledtén pedig a lélektani realista színjátszás bölcsője. Tankönyvíróként is együtt állnak köteteik a polcon: Szigligeti *A dráma és válfajai* (1874) című dramaturgiai tárgyú kötete mellett Paulaytól *A színészet elmélete* (1871) volt az első, Egressy által írt színészettankönyv (*A színészet könyve*, 1866) „folytatása”. Paulayt mint színészpédagógust, kritikust és szakírórt is számon tartja a hazai és az európai színháztörténet. A Tanodából kikerülő új színészgeneráció(k) hozzájárultak Paulay Ede illúziószínpadi reformszínházának megszületéséhez a meiningenizmus, azaz a történeti realizmus (historizmus) jegyében.

VÖRÖSMARTY, MADÁCH

A romantika irodalmának néhány kiemelkedő, ám a korszak színpadán technikai és dramaturgiai-esztétikai okokból be nem mutatható művét Paulay Ede emelte a kortárs hazai és külföldi drámák mellé a repertoárra – így mások mellett Ibsent és Csiky Gergelyt, Vörösmarty Mihályt és Madách Imrét. A meiningenizmus, a még romantikus, de technikai és tömegdramaturgiai értelemben újító stílusirány tette lehetővé mind

PAULAY EDE

(1836–1894)

A színész, rendező, dramaturg, színésszpedagógus, színigazgató, szakíró, fordító. Tokajban született, bár szülei papnak szánták, 1851-ben színész lett. Játszott Kolozsvár, Marosvásárhely, Nagyvárád, Szeged, Debrecen,

Győr közönsége előtt. 1863-tól a Nemzeti Színház színésze. 1868-tól már rendező, 1877-ben Szigligeti igazgató mellett főrendező, annak halála után, 1878-tól drámai igazgató, 1884-től főigazgató. A Színészeti Tanoda tanára, majd az utódintézmény, a Színművészeti Akadémia igazgatója. A Kisfaludy és a Petőfi Társaság, az Írók és Művészek Társasága elnöke. Főbb elméleti munkái: *A színészet elmélete*, a *Csongor és Tünde*, *Az ember tragédiája a színpadon*, *A Nemzeti Színház*. Írásait Székely György rendezte kötetbe: *Paulay Ede írásaiból* (1988).

Teljes hatás!

„A színművészet, vagyis: a drámai előadás művészetének célja: a drámai költemény művészi megvalósítása. Elsődleges kelléke tehát a drámai költemény; amint ez viszont a színpadi előadásra van utalva, hogy teljes hatást idézzon elő. A drámai előadás feladata: a költő szabad fantáziája által teremtett alakok megtestesítése. A színművészet ez alakokat hússal és vérral látja el; azokba életet lehel, és mint élőlényeket érzékeink elé állítja; a költő művének a valódi élet teljes csalódását kölcsönzi, és ezáltal oly hatásokat idéz elő, minőket erő és megrázkódás tekintetében semmi más művészet nem érhet el” – írja Paulay Ede *A színészet elmélete* című munkájában.

az 1830-ban kiadott *Csongor és Tünde*, mind pedig az 1861-ben megjelent *Az ember tragédiája* esetében a színre állítást. Paulay színháztörténeti tette, hogy Vörösmarty műve az 1860-as évtized végén rendezett tanodai előadást követően 1879-ben, a szerző 1800. december 1-jei születésnapjára emlékeztetve, Madách főműve pedig 1883. szeptember 21-én hódította meg a színpadot. (1984-től a *Tragédia*-ösbe-mutató évfordulóján ünnepeljük a magyar dráma napját.)

STÍLUSOKON ÁT

Szigligeti és Paulay vezette végig a Nemzeti Színházat s hatása alatt az egész magyar színészetet és színházművészetet a vándorszínészet nyelvi és szellemi identitásképző preromantikus korszakától a nagyromantikán és a historizmus korszakán át a századvég új irányzatai, a lélektani realizmus, majd a szecessziós összművészetiiség felé. Művészi és adminisztratív irányításuk alatt szembesülniük kellett nagy nehézségekkel is, a szabadságharc bukását követő cenzurális korlátozásokkal, az enyhülést, majd a kiegyezést követően a politikai egyensúlytartás feladataival épp úgy, mint a drámairodalom és a közönség közti út, híd kiegyengetésének feladataival, az újdonságok bevezetésének problémáival.

Az utolsó időszakban pedig mindkettőjük számára kihívást jelentett a pesti színházi kínálat gyorsuló bővülése 1875-től kezdődően: abban az évben nyílt meg a Népszínház (a korábbi, budai és pesti népszínházi kezdeményezések sikeresebb utódaként), s kezdődött meg az Operaház építése, továbbá sorra nyíltak a kültelki színházak és szórakoztató intézmények megállíthatatlanul – az első magán-színház, a Víg 1896-os megnyitásaig és tovább.

A Nemzetinek föl kellett venni a versenyt az újonnan épült házak technikai lehetőségeivel, a közönségrétegek ízlésváltozásaival, a műsor szegmentálódásának folyamataival. Előbb a rendkívül népszerű népszínművet, a ragyogó

Az ember tragédiája Paulay Ede rendezte ősbemutatójának rendezőpéldánya, 1883.

dalszínház megnyitásával az operai és balett-műsort, majd fokozatosan a kortárs drámai repertoárt, s ez által azok közönségét is elveszítette a nemzet „első” színháza. A stílári és technikai megújulás elengedhetetlen volt. 1876-ra elkészült a Kerepesi úti színház teljes átépítése, némi belső korszerűsítéssel, melyet 1883-ban a villanyvilágítás részleges bevezetése egészített ki. A zenés műsor helyét a látványosságok, a meiningeni stílusú illúziószínház, a tömegjelentetivel és ensemble-játékával, a drámai programot a klasszikusokból rendezett korszerű ciklusok és a külföldiek mellett új magyar szerzők társalgási, polgári színműveinek, majd újromantikus műveinek bemutatásával igyekeztek betölteni.

Nemzeti Színházunk történetét a két jeles „színházi mindenestől” és a korszakaikban, 1875-től a kormányzat felé összekötő, képviselő szerepbe lépett intendánsok (elsőként közülük az éppen 200 éve született Podmaniczky Frigyes, „a kockás báró”, majd Keglevich István, Beniczky Ferenc és Zichy Géza) minden igyekezetével sikerült – legalább a századvégig – az európai színháztörténet fő áramlatában tartani. Egyéni művészi teljesítményük mellett emiatt is fontos, hogy emlékeztessünk rájuk.

SIRATÓ ILDIKÓ

A Liliomfi ősbemutatójának színlapja,
Nemzeti Színház, 1849. december 21.

SZIGLIGETI EDE

(1814–1878)

Színész, drámaíró, dramaturg, fordító, rendező, színészpédagógus, színingázgató Szathmáry József néven Váradolasziban (ma Nagyvárad) született. Mérnöki tanulmányait félbehagyva Budán állt színésznek 1834-ben, ám hamar szerzőként és

fordítóként is dolgozott. Az 1837-ben megnyílt Pesti Magyar (1840-től Nemzeti) Színházban szerző, rendező, könyvtáros, színházi titkár, majd 1859-től drámai igazgató, 1873-tól haláláig előbb megbízott, majd tényleges igazgató. Az 1865-ben megalapított Színészeti Tanoda tanára. A Tudományos Akadémia, a Kisludgy és a Petőfi Társaság többször jutalmazott tagja. Főbb művei: *Rózsa*, *Nagyidai cigányok*, *Szökött katoná*, *Két pisztoly*, *Gritti*, *Csikós*, *II. Rákóczy Ferenc fogsága*, *Liliomfi*, *Nőuralom*, *A Ielenc*, *Dózsa György* (az Erkel opera librettója). Elméleti munkája: *A dráma és válfajai* (1874).

Szélesebb látkört

„A dramaturgiát is vagy egészen kell érteni vagy az alkalmazásban nem tudunk belőle semmit. Ha e magaslatra nem saját lábán vezetjük fel a növendéket, csak szédelegni fog, a helyett, hogy szélesebb látkört nyert volna. Ezen elméleti tanulmányoknak vég célja az, hogy a növendék, midőn a képezdét elhagyja, már annyi ismerettel bírjon, értelmisége annyira ki legyen fejlődve s esze annyira kiélesítve, hogy a kezébe adott drámai művet ízről ízre fel tudja bonczolni, szépségeit és hiányait fölismerje, s tudja, a neki jutott szerep mily része az egésznek. Legalantabb kezdve, s három év alatt az elmélet e legmagasabb csúcására a tehetségesebb és szorgalmasabb növendék is csak úgy hatolhat fel, ha a tanító az idővel bölcsen gazdálkodva s minden léptét előre kiszámítva tudja, mely tantárgyaknál kell tovább időznie s jobban kiterjeszkednie, s melyeknél lehet szűkebb határok közé szorítkoznia – írja Szigligeti Ede *A dráma és válfajai* című munkájában.

KIÁLLÍTÁSOK

a kiállítások szerdától vasárnapig 10–18 óra között
látogathatók | BGM

PETŐFI, SZÍNHÁZ

A VÁNDORSZÍNÉSZETTŐL A KÖSZÍNHÁZAKIG.

Magyar nyelvű színjátszás Petőfi korában, 1823–1849.

KULISSZÁK KÖZÖTT

AZ ÁLLANDÓ KIÁLLÍTÁS a próbáktól a premierig a színházi alkotófolyamatot bemutató vezető végig a látogatót a magyar színháztörténet kiemelkedő pillanatain.

„SZÉP HÁZ, NAGY PARK KÖZEPÉN...”

BAJOR GIZI OTTHONA a budapesti művészvilág kedvelt találkozóhelyévé vált, az épület ma színháztörténeti múzeum.

KIS MAGYAR SÁRKÁNYOLÓGIA

SZÉMAN RICHÁRD FOTOGÁFIAI a nyírbátori Szárnyas Sárkány Nemzetközi Utcaszínházi Fesztiválról.

FÉNYBŐL SZÓTT MESÉK

MELYIK ÉR TÖBBET? magyar népmese – Kecskés Karina színművész-drámapedagógus és Fehérvári Lilla előadóművész előadása óvodás korú gyerekek és szüleiknek.

május 4. – 10 óra | Belépő: 1500 Ft (3 év alatt ingyenes) | BGM

Regisztráció szükséges! gidro.katalin@oszmi.hu

A SÖTÉTEN LÁTÓ TÜNDÉR

BAGOSSY LÁSZLÓ „MESEBESZÉDE” a Babits Mihály

Színház előadásában. Közreműködik: Kéner Gabriella.

május 25. – 10 óra | Belépő: 1500 Ft | BGM

Regisztráció szükséges! gidro.katalin@oszmi.hu

MÚZEUMOK MAJÁLISA

SZÍNHÁZI ÉRDEKESSÉGEK gyerekeknek és felnőtteknek az OSZMI majálisi sátrában.

május 25-26. 10-18 | a Nemzeti Múzeum kertje

VILLAKONCERT

SZOKOLAY ÁDÁM KONCERTJE. A Junior Prima díjas és a budapesti Bartók Világverseny első díját elnyert zenész előadását hallhatják az érdeklődők.

május 29. – 15 óra | Belépő: 1500 Ft | BGM

Regisztráció ajánlott! szebenyi.agnes@oszmi.hu

VÁRI IRODALMI SZÍNPAD

MAROSVÁRY ERIKA, TORMA MÁRIA, FERKE

GYÖRGY, a Budapesti Műszaki Egyetem Schönherz Zoltán Kollégiumában mérnök hallgatókból 1968-ban alakult irodalmi színpad egykori tagjai idézik fel emlékeiket, beszélgetőtárs: Huber Beáta.

május 30. – 16 óra | A belépés ingyenes | BGM

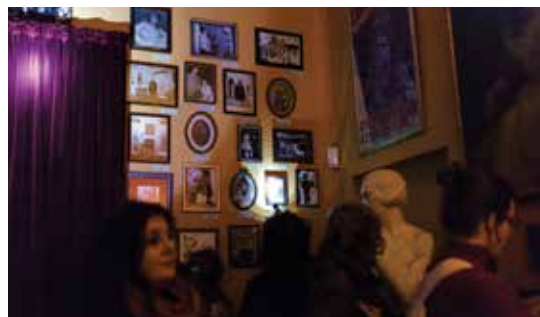
„PINCÉTŐL A PADLÁSIG”

VILLASÉTA BAJOR GIZI EGYKORI OTTHONÁ-

BAN, amelyben ma a divárol elnevezett múzeum működik. A közel ezer négyzetméternyi épület nagyközönség előtt eddig rejtett tereit fedezhetik fel programon résztvevők. (Figyelem: négy emelet, sok lépcsővel!)

május 31. – 19 óra | Belépő: 3000 Ft | BGM

Regisztráció szükséges: szebenyi.agnes@oszmi.hu

A múzeumi belépővel a Bajor Gizi Színészmúzeum állandó és időszakos tárlatai egyaránt megtekinthetők.

További információk és részletes program: www.oszmi.hu | facebook.com/oszmiibp

OSZMI: 1013 Budapest, Krisztina krt. 57. | BGM: 1124 Budapest, Stromfeld Aurél út 16.

Töröcsik Marival – társak az életben (rövid ideig) és a színpadon (hosszú éveken át). A fotón Iglódi István társai: Töröcsik Mari, Bessenyei Ferenc és Máthé Erzszi az *Amerika* című Kafka-adaptációban. (Nemzeti Színház, 1968, rendező Marton Endre) | fotó: Keleti Éva (MTI)

IGLÓDI ISTVÁN

(Magyarbóly, 1944. április 29. –
Budapest, 2009. december 3.)

Színész, rendező, igazgató. Kossuth-díjas, Erdemes művész, a Nemzeti Színház örökös tagja. A Színház- és Filmművészeti Főiskolán színészként 1966-ban, rendezőként 1968-ban végzett. 1966-tól 1973-ig a Nemzeti Színház tagja. 1973–1982-ig a 25. Színház, majd a Népszínház színész-rendezője, 1982-től 1990-ig a József Attila Színház főrendezője. 1990-ben szerződik vissza a Nemzeti Színház társulatához, amelynek előbb rendezője, majd 1996-tól főrendezője, 1999-től igazgató-főrendezője lesz. Közben 1993-tól 1996-ig a Művész Színház, majd a Thália Színház színésze. 2000-től a Pesti Magyar Színház igazgató-főrendezője. A Színház- és Filmművészeti Főiskola zenés mesterség tanára, 1989-től osztályvezető tanár, egyetemi docens.

„Színészrendező”

Hatvanöt évesen, 2009 decemberében a szolnoki Szigligeti Színház *Vízkereszt, vagy amit akartok* próbáján rosszul lett, másnap meghalt. Vérbeli színházi emberként, mit sem törődve betegségével, élete utolsó napjáig dolgozott, nem mellesleg igazgatta a Nemzetiből Pesti Magyar Színházzá lefokozott intézményt, s próbált lelket öntetni annak okkal sértett társulatába. Egykori színész kollégái szerint az ő végtelen tapintata, empátiája nélkül nem tudtak volna talpra állni. És Iglódi közben a Színművészet is tanított. Mivel mindent tudott a szakmáról, s minden műfajban otthonosan mozgott, a zenés színház titkait oktatta. Mások akkoriban lefitymálták a megbízást, ő látta benne a jövőt. Milyen igaza volt! Óriási sikere lett rendezésében szabadtérről a kőszínházba vitt Szörényi Levente-féle magyar zenés történelmi játékoknak. Fialat színészeket tett közönségkedvencé. Élés szemmel fedezte fel a tehetségeket Bubik Istvántól Kaszás Attiláig.

Iglódi István egy Baranya megyei kis faluban, Magyarbólyon született, de már a fővárosban érettségizett, és azonnal felvették a Színművészeti Főiskolára. Igézően tehetséges volt, lánglelkű és alázatos. Rajongott a színházért, ezért a diploma megszerzése után elvégezte a rendezői szakot is, már a Nemzeti Színház társulati tagjaként. Rendezőként kiugró sikere Zorin *Varsói melódiájának* 1968-as bemutatója az akkori Katona

József Színházban (a Nemzeti kamaraszínházában), Töröcsik Marival és Sztankay Istvánnal a főszerepben. Sokak szerint Töröcsik ebben az előadásban lett igazi színpadi színésznő. (És egy évig a rendező élettársa.) Ez volt az első szovjet darab, amire tódult a közönség.

Iglódit, noha nem volt forradalmáralkat, izgatták az új lehetőségek, kísérletek, ezért szegődött el a 25., aztán a József Attila Színházba, 1993-ban pedig a Művész, illetve Thália társulatához. 1996-ban főrendezőként visszatért a Nemzetibe.

Már főiskolásként megtalálták a filmesek, élete végéig – a lexikonok szerint – közel negyven mozifilmben játszott kisebb-nagyobb szerepeket. Olyan elfoglalt művész volt, hogy nem jutott ideje önmaga reklámozásához. Beérte a szakmai elismeréssel. 1970-ben és 76-ban Jászai Mari-, 1998-ban Kossuth-díjat kapott.

Többszáz színpadi szerepet játszott, nagy klasszikus és modern drámákban egyaránt remekelt. Széles repertoárját követve csak azért érdemes kiemelni a Dosztojevskij-adaptációkból Aljosa Karamazovot és Miskin herceget, valamint Jézust a *Csiksomhyói passzió*ból, mert nemcsak a színpadon, hanem az életben is azonosulni tudott ezekkel a szeretetet és megbocsátást hirdető, nagyszerű figurákkal.

Nyolcvanéves lett volna idén áprilisban.

OSZTOVITS ÁGNES

A színpadi író

Várady Szabolcs névötletere

Sokáig töprengett Hmdemit Károly azon, hogy mihez kezdhetne az irodalmi életben való előrejutás érdekében: annyi sört fizetett már mindenféle rendű és rangú embereknek, annyit jópofizott velük, és annyi gondterhelt homlokráncolású, ön maga szerint *rendkívül fontos* embernek végighallgatta a bárgyú gondolatait a világ dolgairól hevesen és lelkesen igenelve, hogy már okádott saját magától. (De csak reggelente.) Puncija nem volt, így az kilőve, a könyvei nem fogytak, a sikerek, díjak nem jöttek.

Volt egy kis háza a 16. kerületben, na nem a könyveiből vette, nyugodjanak meg, hanem örökölte, nagy, az utcára néző, beüvegezett verandával. Gyűlölt itt reggelizni, vagy csak üldögelni (felesége ezeket imádta, szívesen járt-kelt bugyiban Károly rosszálló tekintete előtt), mert a járőkelők (nem voltak sokan, többnyire a szomszédos utcákból mentek a kisboltig és kiskocsmáig a felebarátai) mindegyre bekandikáltak és megkívánták a feleségét. (Kissé hervadt asszony volt már, de bugyiban még jól mutatott, és a melle is meglepően peckes maradt.)

Károly sokáig érezte a megfogalmazódó gondolat mocorgását, de ugyancsak hosszú ideig sikerült elfojtania is. Egy különösen szarul sikerült könyvhét után azonban (midőn egyetlen könyvet dedikáltattak vele, azt is az édesanyja) úgy döntött, engedi megszületni.

A gondolat csendben, de már teljesen kidolgozott állapotban érkezett. Károly tehát még aznap be tudta ültetni a gyakorlat jól öntözött dézsájába, ilyen képeket szokott használni, azért is nem fogytak jól a könyvei: az olvasók érezték volna, hogy képzavar, ezért meg se vették (na... ez megidőzavar).

Károly kirámolta a reggelizőasztalt, a díványt, a tévét, a macskát és a növényeket, majd okos fejét megvakarva biccentett, és a növényeket visszahozta. Bevonszolt egy hatalmas tölgyfa íróasztalt (szintén örökség, különben sem kapni már ilyet), rátette az írógépét, és készen is állt a nagy kalandra.

„Az író dolgozik. Megtekinthető a nap huszonnégy órájában. Ugyanitt könyvei akciós áron kaphatók.”

Nem mondhatni, hogy egyből nagy siker lett, vagy hogy azonnal elment a híre.

A szomszédok ugyan be-benéztek Károlyra, de viszonylag hamar továbbálltak. Ami nem is csoda, tekintve, hogy az üveg mögött Károly nem sokat majomkodott, tékápe semmit sem csinált: néha kopogott az írógépen, néha ábrándos vagy komoly arccal elnézett északnyugat felé, néha vakarózott, az orrát piszkálta, majd ismét kopogott az írógépen. (Tadam, tadam, pritty, pretty, prütyty, ilyeneket írt.)

De azért lassan csak híre ment.

A szintlépés onnan volt látható, hogy egyik este megjelent néhány ember, nyakában művészi módon elrendezett sállal, és sznob fontoskodással leültek az időközben a járdára kipakolt székek egyikére. Hmdemitné kávét hozott nekik, az adózási marhaságok miatt ingyen adta, de volt egy persely, abba lehetett tenni adományt, a kávék ára tehát oda vándorolt. Mikor a vendégek konyakot is kértek, Hmdemitné bekocogott az ablakon és jelentősegteljesen Károlyra hunyorított.

Károly vette a lapot, hiszen erre vártak régóta: ismerte az összes újonnan megjelent uracsot és hölgyecset, kollégái voltak mind, csak több eladott könyvvel rendelkeztek, és/vagy jobban tudtak haverkodni nála, így díjakkal is. Természetesen nem nézett rájuk, mert azt már az első perctől kezdve ösztönösen érezte, hogy tilos interakcióba keveredni a nézőkkel. Nem majom ő, vagyis de, de annyira mégsem, hogy elvegye a banánt a közönségtől.

Összekapta tehát magát, és egyenes derékkal, hosszú, messzibe révedő kihagyásokkal legépelte az *Anyám tyúkját*, már persze csak azt, amire emlékezett belőle. Az uracsoknak és hölgyecseknek ez tetszett, elégedetten kommentálták arcán az írógörcs mani-

**„Az első perctől kezdve
 ösztönösen érezte,
 hogy tilos interakcióba
 keveredni a nézőkkel.
 Nem majom ő, vagyis
 de, de annyira mégsem,
 hogy elvegye
 a banánt a közönségtől.
 Összekapta tehát magát,
 és egyenes derékkal,
 hosszú, messzibe
 révedő kihagyásokkal
 legépelte az Anyám
 tyúkját, már persze
 csak azt, amire
 emlékezett belőle.**

Orosz István grafikája

fesztalódását, az alkotói megtorpanásokat, majd a továbblen-
 dülés meggyőző diadalát, satöbbi.

Károly felállt, a könyvespolchoz lépett (időközben azt is
 bevonszolták az asszonnyal, még rögtön a kezdeti nehézségek
 és üresszoba-filing után), és megállt előtte. Hosszan keresgél,
 közben a tökét vakarásztta, mert az nagyon emberi és termé-
 szetes, amint húhászva meg aházva a közönség tagjai megál-
 lapították, sőt egyik-másik maga is vakarózni kezdett (a nők
 csak diszkrétén megigazították a tangájukat a farpofácskájuk
 között).

Amikor Károly kivette Heideggert (mi mást), és hosszan
 olvasott belőle, az izgalom a tetőfokára hágott.

Néha visszalapozott, egyszer az ujját is bedugta pár oldallal
 korábbra, amitől néhány gyengébb idegzetű „irodalmár” átme-
 neti (ad notam „sétáló basszus”: ún. „sétáló”) sokkot kapott.

A végén persze óriási taps, amire bölcs megfontolással nem
 reagált.

Az üzlet beindult.

A sznob közönség között úgy harapózott el a divat, mint
 menyét a tyúkolban: mindenki látni akarta. Versenyek is vol-
 tak, ki bírja tovább nézni, videóra vették, YouTube-csatorna
 indult, pedig Károly soha semmit nem csinált az iroid pizs-

mogáson kívül. Pár hónappal később már le kellett bontani
 a szembeházat, hogy legyen helye a nézőtérnek. Károly min-
 den könyvét utánnymoták egyszer, aztán még egyszer, végül
 még a bevásárlólistái is tekintélyes összegért találtak gazdára.

Mikor megunt a majomkodást, Károly kiakasztott egy
 táblát, hogy „A szerző anyaggyűjtésre ment”, és lezúztak Hor-
 vátba, a kurva életbe már egyszer. Ennek a kéthetes időszaknak
 volt a legnagyobb sikere, a népek megkövülten nézték a táblát
 és az üres szobát, néha valósággal tapsoltak.

Az epigonokat meglincseltek, Károly emailben utasította
 vissza a Líra és a Libri ajánlatát, hogy csinálna ugyanezt a bel-
 városban, „egy kényelmes, légkondicionált térben”, mondván,
 hogy ő cinkotai gyerek, nem megy sehova. Következő március
 tizenötödikén a kerület díszpolgárává avatták, miután megko-
 szorúzták az üveges veranda sarkát, és egy minisztériumi tisz-
 ségviselő elhozta neki a József Attila-díjat. (Károly nem ért rá
 elmenni a díjátadóra, aznap is írt, és szép számú közönsége volt
 éppen – igazán nem tehetette meg.)

A díjat a felesége vette át, és azóta ott függ a falon, a könyves-
 polc mellett. Mindent lehet, csak akarni kell, pupákok.

*A novella eredetileg az Irodalmi Jelen
 2021. szeptemberi számában volt olvasható.*

BODROGI 90

Pályatársak és barátok mellett Sulyok Tamás köztársasági elnök, valamint a József Attila Színház művészei és a Nemzeti Színház társulata köszöntötte 90. születésnapján Bodrogi Gyulát a tiszteletére rendezett gálaesten a Nemzetiben.

CSIKOS SÁNDOR A NEMZET SZÍNÉSZE

Csikos Sándort választották április 4-én tagjaik közé a Nemzet Színészei. Az 1941-ben Karcagon született Kossuth- és Jászai Mari-díjas, érdemes és kiváló művész 1965-ben Miskolcon kezdte pályáját, dolgozott Győrben és Nyíregyházán, ahol három évig igazgató is volt. 1975 és 1984 között, majd 1993-tól máig a debreceni Csokonai Színház társulatának tagja. Három évtizeden át tanított fiatalokat színpadi beszédre Debrecenben, 2022 óta ezt oktatja a Színház- és Filmművészeti Egyetemen. Egyike azon magyar színészeknek, akik a legtöbbször léptek színpadra *Az ember tragédiája* Luciferjeként, Szabó Magda darabjaiban és számos történelmi drámában és nyújtott emlékezetes alakítást.

A NEMZET SZÍNÉSZEI

A Nemzet Színésze címet 2000-ben alapították Schwajda György, a Nemzeti akkori igazgatójának a kezdeményezésére. Jelenleg ALMÁSI Éva, BODROGI Gyula, CSERHALMI György, CSIKOS Sándor, JORDÁN Tamás, KIRÁLY Levente, LEHOCZKY Zsuzsa, MOLNÁR Piroska, POGÁNY Judit, SZACSVAY László és UDVAROS Dorottya a cím birtokosa.

Ha a cím egy viselője elhalálozik, a megüresedett hely betöltéséről a cím többi birtokosa egyhangú szavazással dönt. Így választották a januárban eltávozott Benedek Miklós helyére áprilisban Csikos Sándort. A márciusban elhunyt Tordy Géza helyére is új tagot kell maguk közé választaniuk a Nemzeti Színészeinek (lapzártáncokkor a szavazás még nem történt meg).

A Nemzet Színésze volt korábban: AGÁRDY GÁBOR, ANDORAI PÉTER, AVAR ISTVÁN, BALÁZSOVITS LAJOS, CSOMÓS MARI, BEREK KATI, BENEDEK MIKLÓS, BESSENYEI FERENC, BITSKEY TIBOR, DARVAS IVÁN, GARAS DEZSŐ, GERA ZOLTÁN, HAUMANN PÉTER, KÁLLAI FERENC, KOMLÓS JUCI, KÓTI ÁRPÁD, LUKÁCS MARGIT, MÁTHE ERZSI, PSOTA IRÉN, RAKSÁNYI GELLÉRT, SINKOVITS IMRE, SZABÓ GYULA, SZTANKAY ISTVÁN, TORDY GÉZA, TÖRÖCSIK MARI ÉS ZENTHE FERENC.

A KÖRHINTA TÖRÖKORSZÁGBAN

A Körhinta című előadásával szerepel az Antalya Nemzetközi Színházi Fesztiválon május 22-én és 23-án a Nemzeti Színház. A vendégjátékra a török-magyar évad keretében kerül sor Török Köztársaság Kulturális és Idegenforgalmi Minisztériumának, valamint a Török Állami Színházak Főigazgatóságának a meghívására.

AZ AUTIZMUS NAPJA

Egész napos programot szervezett családok számára szakértők, segítők részvételével április 3-án, az autizmus napja alkalmából a Nemzeti Színház. A résztvevők és az érdeklődők megtekinthették a Grane című előadást Blaskó Péter főszereplésével, amiben az autizmussal élő Bence fia is szerepel, és akinek aznap kiállítása is nyílt a Nemzetiben.

PINTÉR SZILVIA KITÜNTETÉSE

Ferencváros József Attila-díját adományozta a kerület vezetése Pintér Szilviának, a Nemzeti Színház ifjúsági programfelelősenek. A díj a Ferencvárosi Művelődési Központban létrehozott tehetséggondozó színterület, a SziluArt Műhely alapításának, valamint a SZIA – Színházi Ifjúsági Alkotóműhelyben a gyermekvédelmi gondoskodásban élő és hátrányos helyzetű gyerekekkel végzett munkának az elismerése. A díjat a költészet napján Baranyi Krisztina, Ferencváros polgármestere és Karácsony Gergely főpolgármester adták át.

FILMPREMIER

Az 1968 – Egy szerelem rekonstrukciója című filmben a Nemzeti Színház hat művésze szerepel: Barta Ágnes, Mészáros Martin, Martos Hanga, Nagy Mari, Varga József, Vida Gábor. A film egyik társrendezője – Nagy Anikó Mária mellett – Lukácsy György, a Nemzeti Színház irodalmi munkatársa. Az alkotás május 26-án látható a Duna TV-n.

KIÁLLÍTÁS

„Álmatlanság – Budapest festőművészek szemével” címmel volt látható kiállítás a Nemzeti Színház zikkurátjában. Az április 4. és 26. között rendezett tárlaton Barakonyi Zsombor, Baranyi Levente, Bács Emese, Byhon Győző, Bucskó Mihály, Gesztelyi-Nagy Zsuzsanna, Kondor Attila, Osgyányi Sára, Péntek Orsolya, Szabó Ábel, Szikra Ágnes, Takáts Márton, Verebics Kati, Weiler Péter festményei voltak láthatók.

MÁJ. 7., 11. | HOBO

TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT » „József Attila verseit úgy olvasom, mint a szent könyveket és néha, mintha a saját gondolataimat látnám leírva.”

mikor? hol?

május 7. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

AZ UTCAZENÉSZ » Hobo legújabb darabja: jelenetek a magyar könnyűzene történetéből Kiss Zoltán közreműködésével.

mikor? hol?

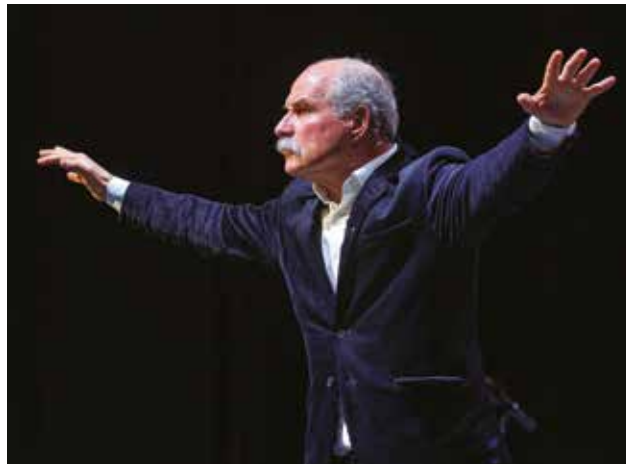
május 11. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

MÁJ. 16. | HOLOKAUSZT 80

KISLÁNY A POKOLBAN » Sárdi Mária igaz története a budapesti gettótól a koncentrációs táborig. A 2006-ban bemutatott monodrámá pokoljáró kislányát Gunyecz Anna alakítja Kriszt László rendezésében. A Kazán István Kamaraszínház előadása.

május 16. – 18 óra • Kaszás Attila Terem

MÁJ. 16. | BEREZ ANDRÁS ESTJE

ANGYALFÜTTY » A népmesét, a mesemondást, a magyar nyelvet ünnepli ez az est a magyar próza legszebb állapotait, hamisítatlan nyelvi észjárásunkat idéző mesékkel.

május 16. – 19 óra • Nagyszínpad

MÁJ. 18 | 371 CSILLAG

ROMA HOLOKAUSZT » Az Auschwitz-Birkenau cigánylágerének 1944. május 16-án tanúsított ellenállására és 371 áldozatára emlékezünk Magyarországon és Európa-szerte az emléknapon. A műsorban fellelének többek között Schnétberger Ferenc, Nemcsák Károly és Fátyol Kamilla. Részletek: nemzetiszhaz.hu

május 18. – 18 óra • Nagyszínpad

Olvasson színházat!

www.nemzetiszhaz.hu/magazin

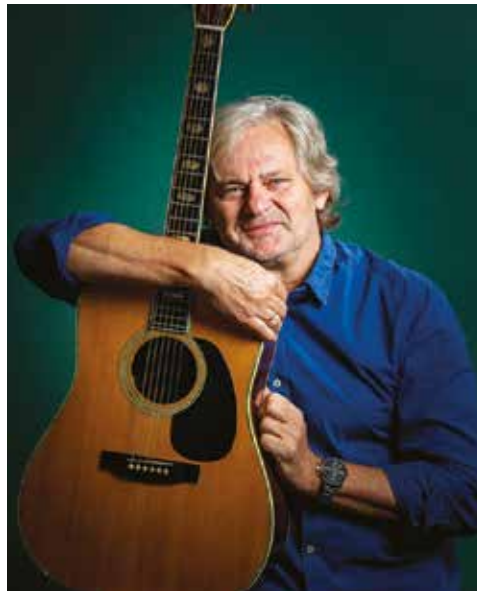

MÁJ. 25. | FEDÁK SÁRI

SZŰCS NELLI ESTJE » Fedák Sári volt „A” primadonna. Sztár Pest-től New Yorkig. Megjárta a siker csúcsait és a történelem poklát. Méltán ünnepelték, és méltatlanul félreállították.

mikor? hol?

május 25. – 19 óra 30 • Bajor Gizi Szalon

MÁJ. 29. | RZ-63

RÁTÓTI ZOLTÁN-SZÓLÓKONCERT » Sülyi Péter és Müller Péter Sziámi dalszövegei Rátóti Zoltán zenéjével és előadásában. Egy nem kerek születésnap koncert.

mikor? hol?

április 21. – 17 óra • Bajor Gizi Szalon

MÁJ. 28. | MÁJUS

SZÉP ERNŐ KLASSZIKUSA » Pányik Tamás, az SZFE harmadéves rendező szakos hallgatójának vizsgaelőadása.

mikor? hol?

május 28. – 19 óra 30 • Kaszás Attila Terem

VENDÉGSZEREPLÉS

MÁJ. 16. | DESZKA FESZTIVÁL

A SÚGÓ » A kortárs magyar drámák debreceni fesztiválján A sűgő című darabbal szerepel a Nemzeti Színház, amelynek szerzője és rendezője is Berettyán Nándor.

mikor? hol?

május 16. – 18 óra • Debrecen, Csokonai Fórum

HAVI MŰSOR

Nagyszínpad	2 Cs	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Kaszás Attila Terem	2 Cs	19:30	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Gobbi Hilda Színpad	3 P	15:00	István király Sík Sándor
Kaszás Attila Terem	3 P	19:30	Woyzeck Georg Büchner
Kaszás Attila Terem	4 Szo	19:00	Egyfelvonásos komédiák Anton Csehov
Kaszás Attila Terem	7 K	19.30	Tudod, hogy nincs bocsánat Földes László Hobo önálló estje
Gobbi Hilda Színpad	8 Sze	19:00	Fodrásznő Szergej Medvedyev
Nagyszínpad	10 P	19:00	King Lear Show PREMIER Shakespeare Lear király című műve nyomán írta Kirill Fokin I
Gobbi Hilda Színpad	10 P	19:00	Én így látom – Tompa Miklós mesél Bérczes László interjúkötete nyomán I a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház vendégelőadása
Nagyszínpad	11 Szo	19:00	King Lear Show Shakespeare Lear király című műve nyomán írta Kirill Fokin
Gobbi Hilda Színpad	11 Szo	19:00	Én így látom – Tompa Miklós mesél Bérczes László interjúkötete nyomán I a Marosvásárhelyi Nemzeti Színház vendégelőadása
Kaszás Attila Terem	11 Szo	19:30	Az utcazenész Földes László Hobo koncertje
Nagyszínpad	12 V	15:00	King Lear Show Shakespeare Lear király című műve nyomán írta Kirill Fokin
Gobbi Hilda Színpad	12 V	19:00	GRANE – Képzeltések a Peer Gynt nyomán Henrik Ibsen drámája alapján
Nagyszínpad	13 H	19:00	A revizor Nyikolaj Gogol
Kaszás Attila Terem	13 H	19:30	Hazatérés Lukácsy György
Nagyszínpad	14 K	19:00	Kurácsi mama és gyermekei Bertolt Brecht
Nagyszínpad	15 Sze	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	15 Sze	19:00	Macs kajáték Örkény István
Kaszás Attila Terem	15 Sze	19:30	Az öngyilkos Nyikolaj Erdman PREMIER
Nagyszínpad	16 Cs	19:00	Angyalfütyty Berecz András estje
Gobbi Hilda Színpad	16 Cs	19:00	Az ajtó Szabó Magda
Kaszás Attila Terem	16 Cs	19:30	Kislány a pokolban Sárdi Mária I a Kazán István Kamaraszínház vendégelőadása
Nagyszínpad	17 P	15:00	János vitéz Petőfi Sándor
Gobbi Hilda Színpad	17 P	19:00	István király Sík Sándor
Nagyszínpad	18 Szo	18:00	371 csillag Megemlékezés a roma holokausztról
Gobbi Hilda Színpad	18 Szo	17:00	István király Sík Sándor

A Tudod, hogy nincs bocsánat 12, a Don Juan, Bánk bán, Fodrásznő 14, a Woyzeck, Kurácsi mama és gyermekei, Bakkhánsnők 16 éven felülieknek ajánlott!

Kísérőrendezvényeinkről az 54–55. oldalon tájékozódhatnak. | A műsorváltoztatás jogát a színház fenntartja!

2024. MÁJUS

Gobbi Hilda Színpad	21 K	19:00	Nem élhetek muzsikaszó nélkül Móricz Zsigmond I a Déryné Program vendéglőadása
Kaszás Attila Terem	21 K	19:30	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	22 Sze	19:00	A kőszívű ember fiai Jókai Mór I a székesfehérvári Vörösmarty Színház vendéglőadása
Nagyszínpad	23 CS	19:00	Kivilágos kivirradtig Móricz Zsigmond I a szombathelyi Weöres Sándor Színház vendéglőadása
Gobbi Hilda Színpad	23 Cs	15:00	Macskajáték Örkény István
Kaszás Attila Terem	23 Cs	19:00	Háztűznéző Nyikolaj Gogol
Gobbi Hilda Színpad	24 P	19:00	Egy, kettő, három - Az ibolya Molnár Ferenc
Bajor Gizi Szalon	25 Szo	19:30	Fedák Sári Szűcs Nelli önálló estje
Gobbi Hilda Színpad	26 V	19:00	Bakchánssók Euripidész
Kaszás Attila Terem	26 V	17:00	Ők tudják, mi a szerelem Hubay Miklós
Nagyszínpad	27 H	19:00	King Lear Show Shakespeare Lear király című műve nyomán írta Kirill Fokin
Nagyszínpad	28 K	19:00	Bánk bán Katona József
Gobbi Hilda Színpad	28 K	19:00	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Kaszás Attila Terem	28 K	19:30	Május Szép Ernő I SZFE vizsgaelőadás
Nagyszínpad	29 Sze	18:00	Bánk bán Katona József
Kaszás Attila Terem	29 Sze	15:00	A helység kalapácsa Petőfi Sándor
Bajor Gizi Szalon	29 Sze	19:30	RZ-63 Rátóti Zoltán szólókoncertje az elmúlt tizenöt év dalaiból
Gobbi Hilda Színpad	30 Cs	19:00	GRANE – Képzeltécek a Peer Gynt nyomán Henrik Ibsen drámája alapján
Kaszás Attila Terem	30 Cs	19:30	Woyzeck Georg Büchner
Nagyszínpad	31 P	19:00	Don Juan Molière

Jelenet
a Don Juan című előadásból
| fotó: Eöri Szabó Zsolt

OLVASNIVALÓ SZÍNHÁZ

NEMZETI SZÍNHÁZ
1837
A NEMZET SZÍNHÁZA

Öt évad írásban és képen

Nemzeti Színház,
a nemzeti színházról – 2013–2018

Mitől nemzeti a Nemzeti? Mitől több a Nemzeti, mint egy színház a többi között? A gazdagon illusztrált kötet a Vidnyánszky Attila igazgatásával 2013-ban kezdődött új korszak törekvéseit mutatja be. A kötetből megismerhetők az a működési struktúra, amely a Nemzeti Színház az elmúlt öt évadja alatt épült és teljesedett ki. Eöri Szabó Zsolt közel 400 fotográfiáján keresztül tárul fel az olvasók előtt a Nemzeti Színház 2013 és 2018 közötti öt évadjának színpadi világa.

Ár: 3900 Ft

A 10. Színházi Olimpia

Delphi, Sizuoka, Moszkva, Isztambul, Szöul, Peking, Wrocław, Új-Delhi és Szentpétervár után érkezett el a világ színházművészetének ünnepe Magyarországra. A 10. Színházi Olimpián 58 ország 400 társulata vett részt. Ez a könyv beavatja olvasóját az olimpiák történetébe, megismerteti a jubileumi rendezvény koncepciójával, és az egész Magyarországot átfogó gazdag és változatos programmal. Ez a könyv arról szól, hogy 2023-ban Magyarország volt a színházi világ központja.

[www.nemzetiszinhas.hu
mitem.hu](http://www.nemzetiszinhas.hu/mitem.hu)

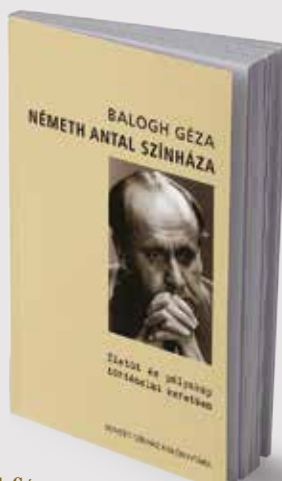
A Nemzeti Színház Kiskönyvtára sorozat kötetei

Eugenio Barba:

Hamu és gyémánt országa

Eugenio Barba, a holstebrói Odin Teatret megalapítója a 60-as évek elején Jerzy Grotowski opolei műhelyében szerzett élményeit idézi föl. Grotowski huszonhat Barbához írt levele két iskolateremtő színházi alkotó útkeresését, mester-tanítvány viszonyát és barátságát dokumentálja.

Ár: 2500 Ft

Balogh Géza:

Németh Antal színháza

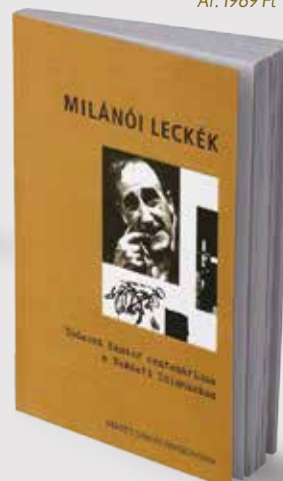
Életút és pályakép történelmi keretben: Németh Antal (1903–1968) a hazai rendezői színház úttörőjeként 1935-től 1944-ig a Nemzeti Színház igazgató-főrendezője volt. A hitleri és sztálini diktatúra idején meghurcoltatása ellenére megőrizte alkotói függetlenségét.

Ár: 2000 Ft

Milánói leckék

Tadeusz Kantor (1915–1990), a 20. század nagy színházi nyelvújítója. 1986 nyarán olasz színinövendékeknek tartott mesterkurzust, amelynek Kantor által illusztrált szövegét tartalmazza a kötet. Ezt egészítik ki Balogh Géza, Katona Imre, Király Nina és Szász Emese tanulmányai.

Ár: 1969 Ft

MINDEN, AMI SZÍNHÁZ, MINDEN, AMI NEMZETI SZÍNHÁZ...

* SZÍNÉSZINTERJÚK * KULISSZATITKOK * PREMIERAJÁNLÓK
* ELŐADÁS-AJÁNLÓK * SZÍNHÁZTÖRTÉNET * VILÁGSZÍNHÁZ
* SZÍNHÁZI NOVELLÁK * GASZTROSZÍNHÁZ * KÜLÖNLEGES
PROGRAMOK * SZÍNHÁZI FOTÓK * KRITIKUS NÉZŐPONTOK

A NEMZETI MAGAZIN
MINDEN KORÁBBI SZÁMA
ÉS AZ AKTUÁLIS KIADÁS
IS OLVASHATÓ A NETEN.

A Nemzeti Magazin
az interneten:
www.nemzetisinhaz.hu

Jelenet az Odüsszeusz című előadásból | fotó: Eöri Szabó Zsolt

PREMIER | Nyikolaj Erdman: **AZ ÖNGYILKOS** | Shakespeare Lear király című műve nyomán
Kirill Fokin: **KING LEAR SHOW** |

MÁJUSI ELŐADÁSOK | Petőfi: **JÁNOS VITÉZ** | Hubay: **ŐK TUDJÁK, MI A SZERELEM**
| Sík Sándor: **ISTVÁN KIRÁLY** | Büchner: **WOYZECK** | Csehov: **EGYFELVONÁSOS KOMÉDIÁK** |
Medvegyev: **FODRÁSZNŐ** | Hobo: **TUDOD, HOGY NINCS BOCSÁNAT** | Hobo: **AZ UTCAZENÉSZ** |
Peer Gynt nyomán: **GRANE** | Gogol: **A REVIZOR** | Lukácsy György: **HAZATÉRÉS** | Brecht: **KURÁZSI**
MAMA ÉS GYERMEKEI | Örkény: **MACSKAJÁTÉK** | Berecz András önálló estje: **ANGYALFÜTTY** | Szabó
Magda: **AZ AJTÓ** | Csehov: **HÁZTŰZNÉZŐ** | Molnár: **EGY, KETTŐ, HÁROM – AZ IBOLYA** | Szűcs Nelli
önálló estje: **FEDÁK SÁRI** | Euripidész: **BAKKHÁNSNŐK** | Katona: **BÁNK BÁN** | Petőfi: **A HELYSÉG**
KALAPÁCSA | Molière: **DON JUAN**